

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2012

Martina Borkovcová

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno**

**Rozdíl mezi chlapci a děvčaty v sociabilitě,
chování a školní zralosti u předškoláků**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Geraldina Palovčíková, CSc.**

**Vypracovala:
Martina Borkovcová**

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Rozdíl mezi chlapci a děvčaty v sociabilitě, chování a školní zralosti u předškoláků“ zpracovala samostatně a použila literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 22. dubna 2012

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Geraldině Palovčíkové, CSc. za odborné vedení mé práce, poskytnutí cenných rad a celkově vstřícný přístup.

Také bych chtěla poděkovat rodičům z MŠ, kde pracuji za pomoc při mém výzkumu.

Martina Borkovcová

Obsah

Úvod	2
Teoretická část	4
1. Předškolní věk (předškolní období)	4
1.1 Předškolní období z pohledu základních vývojových teorií	5
1.2 Oblasti rozvoje předškolního dítěte.....	5
2. Charakteristika školní zralosti a nezralosti u dětí	21
2.1 Školní zralost.....	21
2.2 Oblasti školní zralosti.....	24
2.3 Školní nezralost	29
2.4 Odklad povinné školní docházky	33
3. Sociabilita a projevy chování předškolních dětí	35
3.1 Sociabilita předškolních dětí	35
3.2 Projevy chování předškolních dětí	39
Empirická část.....	42
4. Výzkum rozdílů v sociabilitě, chování a školní zralosti dětí	42
4.1 Cíl výzkumu, metodologie, charakteristika zařízení a výzkumného vzorku ...	42
4.2 Vyhodnocení výsledků.....	45
4.3 Závěry výzkumu.....	56
Závěr	58
Resumé.....	59
Anotace.....	60
Seznam použité literatury	61
Seznam příloh.....	64

Úvod

Již od útlého věku dítěte jsou vidět patrné rozdíly mezi chlapci a děvčaty a to jak ve vývoji tělesném, tak i psychickém. Je zde názor, že děvčata jsou na vývojově vyšším stupni – v myšlení, motorice, práceschopnosti, sebeobsluze, pozornosti – než chlapci. Každé dítě – jedinec je ve svém vývoji zcela individuální, ale z mého pohledu se děvčata rychleji učí a přizpůsobují novému prostředí či podmínkám. I chování a prožívání určitých situací se různí – reakce se mění podle rozpoložení daného dítěte. Je důležité dítě podporovat ve vzájemné úctě a lásce.

Jako pedagog, působící v mateřské škole se školní zralostí zaobírám neustále – především při přípravě předškolních dětí k zápisu do 1. třídy základní školy. Také jsem absolvovala kurz o školní zralosti a edukačně-stimulační program pro předškoláky, který chci vyzkoušet od měsíce září i v naší mateřské škole. Školní zralost zahrnuje celou řadu vzájemně se ovlivňujících oblastí, které na dítě působí. Oblasti školní zralosti můžeme rozdělit na fyzickou, psychickou a sociálně-emocionální zralost.

Jak jsem již uvedla, každé dítě má svůj individuální vývoj. Pokud je dítě zralé, ale nepřipravené pro školu je potřeba tyto nedostatky „dohnat“. Může být však i dobře připravené a přesto v něčem nezralé – potřebuje individuální posouzení. Pokud se rodič rozmýšlí, zda školní docházku svého dítěte odložit – může využít služeb pedagogicko-psychologických poraden nebo doporučení pediatra.

Cílem práce je v teoretické části charakterizovat a vymezit ukazatele školní zralosti (objasnit školní nezralost), projevy chování předškoláků (děvčat a chlapců) – sociabilitu a vývojové rozdíly v chování a prožívání.

V empirické části se zaměřím na výpovědi či názory rodičů (respondentů) předškolních dětí při srovnání vývojových rozdílů u dětí. Budu porovnávat vzory ve výchově, vlivy výchovného procesu, znalost znaků školní zralosti, využití volného času rodiny, adaptabilnost a sociabilitu dětí, docházku do MŠ, předškolní vzdělávání dnes x před 30 – 40 lety (vliv jiného režimu), vliv výchovy matky samoživitelky, působení neverbální komunikace na děti, navazování kamarádských vztahů, zájem o edukačně – stimulační program.

Návaznost problematiky bakalářské práce na sociální pedagogiku – sociální pedagogika zasahuje do celého života člověka. Má tedy i vliv na předškolní období, předškolní výchovu – jedná se o kladné působení na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny dětí (i v rámci celé rodiny), výchovu a pomoc rodinám s problémovými dětmi a především o prevenci (před rizikovými vlivy) fungující již od dětství.

Teoretická část

1. Předškolní věk (předškolní období)

Předškolní věk či období zkoumá vývojová (ontogenetická) psychologie.

„ontogenetická psychologie – zkoumá vývoj lidské psychiky a chování v průběhu individuálního života, zabývá se psychickými změnami lidského jedince od narození přes jednotlivá vývojová stadia, dětství, mládí, dospělosti až do stáří.“¹

Dle periodizace lidského vývoje spadá předškolní období do postnatálního období, které začíná okamžik po porodu. Předškolnímu věku předchází ještě tři období vývoje dítěte a to: novorozenecké, kojenecké a období batolete.

Předškolní období se tedy váže k dětem ve věku 3 – 6 let. Je důležitým vývojovým mezníkem – dochází k rozvoji ve všech oblastech lidského vývoje (motorika, řeč, psychika – myšlení, vnímání, emoce, paměť, pozornost, představivost, sebepojetí, identita, sociální a tělesný vývoj...). Tyto změny jsou neměnné a plynulé, i když probíhají u každého jedince individuálně.

„Je to věk iniciativy, jeho hlavní potřebou je aktivita, rozvoj účelné aktivity a sebeprosazení.“²

Především je na počátku tohoto období nejdůležitější uvědomění si vlastní osobnosti, jáství (dítě si uvědomuje sám sebe, své pocity, nálady...) a vůle. Hlavní činností předškolního dítěte je HRA. Hru i další aktivity dítěti vlastní rozvíjí v kolektivu vrstevníků při docházce do mateřské školy (dále jen MŠ). Nástup dítěte do MŠ je kolem 3. – 4. roku života – někteří rodiče si však nechávají dítě doma a dávají ho do MŠ až na poslední rok či půlrok před nástupem do základní školy (dále jen ZŠ). Podle mého názoru tím dítě ochuzují o vliv nového sociálního prostředí, dítě může projevat větší bázlivost, bojácnost a uzavřenost při kontaktu s vnějším prostředím.

„Předškolní věk je charakteristický stabilizací vlastní pozice ve světě, diferenciací vztahu ke světu.“³

---

¹ GILLERNOVÁ, I. a kol. *Slovník základních pojmů z psychologie*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2000. s. 52.

² GILLERNOVÁ, I. a kol. *Slovník základních pojmů z psychologie*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2000. s. 45.

1.1 Předškolní období z pohledu základních vývojových teorií⁴

Teorie sexuálního vývoje (Sigmund Freud):

Podle věku patří předškolní období do **falického stádia**, kdy dítě projevuje větší zájem o uspokojení genitální oblasti. Dítě se zajímá o pohlavní odlišnosti chlapců a dívek, pozvolna se osamostatňuje a mění se u něj vztah k rodiči stejného pohlaví – pociťuje rivalitu, žárlivost.

Teorie psychosociálního vývoje (Erik H. Erikson):

V této teorii můžeme předškolní dítě zařadit do **stádia pohybově-genitální (lokomotoricky-genitální)**. Dítě řeší konflikt mezi vlastní iniciativou a pocitu viny, rádo plánuje, experimentuje, plní úkoly a má touhu poznávat nové věci. Dítě se chce rozvíjet.

Teorie kognitivního vývoje (Jean Piaget):

Dle Piageta se jedná o **stádium symbolického neboli předoperačního myšlení**. Důležitý je rozvoj řeči, tvoření představ, hry se zapojením vlastní fantazie. Myšlení je spíše egocentrické. Dítě je silně ovlivněno vnějším světem.

1.2 Oblasti rozvoje předškolního dítěte

Tělesný (fyzický) vývoj

Jedná se o období velkých změn, kdy dochází k celkovému růstu dítěte a ke změnám v konstituci jedince („baculatost ve štíhlost“). Tyto změny označujeme např. pojmem 1. strukturální přestavba nebo 1. období vytáhlosti. V předškolním období dítě vyrostne zhruba o 5 – 8 cm ročně a tělesná hmotnost se zvýší asi o 2 – 3 kg ročně.

---

³ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I: Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. s. 173.

⁴ DOŇKOVÁ, O., NOVOTNÝ, J. S. *Vývojová psychologie pro sociální pedagogy*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009. s. 22 – 30.

Postupně dochází k osifikaci kostí, růstu svalové hmoty, zvýšené a koordinované pohyblivosti dítěte, růstu a zrání mozku a k vytvoření pohlavní identity.⁵

Vývoj jemné a hrubé motoriky:

„Pokroky v hrubé a jemné motorice se týkají především oblastí zdokonalování a zlepšování pohybové koordinace, hbitosti, elegance pohybů, ustanovování pohybových automatizmů.“⁶

Změny v hrubé motorice: rychlý růst do výšky, menší zvýšení tělesné hmotnosti, radikální zvýšení pohybové koordinace a aktivity – pohyby jsou přesnější, plynulejší, účelnější a jistější (dítě skáče i po jedné noze, běhá, chodí do schodů a ze schodů, hází míč, jezdí na kole či koloběžce, bruslí, plave atd.); do hrubé motoriky můžeme zařadit i vývoj v sebeobsluze (dítě se na konci období zvládne samo obléknout, zavázat tkaničky, zapnout knoflíky, samo se najíst a je naučeno hygienickým návykům i zásadám slušného chování);⁷

Změny v jemné motorice: rozvoj v jemné motorice je ovlivněn osifikací kostí na ruce, která je dokončena až kolem 7. roku života dítěte; dítě manipuluje s předměty, tužkou (později samostatná kresba a vykreslování dle předlohy), nůžky, příborem, chytá a hází míč, navléká korálky, modeluje z plastelíny, skládá puzzle, staví z kostek, z písku atd; do 6 – ti let by už měla být jasná či zcela zřetelná lateralita – pravorukost, levorukost, ambilateralita (jedinec stranově nevyhraněný – např. stříhá levou, pravou píše); dítě si již uvědomuje, kterou ruku více používá např. při kresbě, modelování, držení lopatky;⁸

---

⁵ ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. 1. vyd. Brno: DOPLNĚK, 2000. s. 68 – 69.

⁶ DOŇKOVÁ, O., NOVOTNÝ, J. S. *Vývojová psychologie pro sociální pedagogy*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009. s. 88.

⁷ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. s. 85 – 86.

⁸ Vlastní soukromé zápisky z přednášek Vývojové psychologie (Střední škola Lomnice a Vyšší odborná škola Olomouc).

S jemnou motorikou souvisí i vývoj kresby:

„Dětská kresba je tedy výrazem motorického, rozumového i emocionálního vývoje dítěte – tedy projevem celé jeho osobnosti, jejíž ustálené charakteristiky aktuální prožívání z ní pak lze do jisté míry zpětně vyčíst.“⁹

Kresba je tudíž významným prostředkem k poznání dětské psychiky, jeho schopností, problémů, vztah k okolí. Umožňuje dítěti neverbální řeč, pomocí které vyjadřuje své pocity, přání, obavy a představy – dítě dokáže toto vše přenést na papír. Výtvarný projev spolu s pohybem a hrou patří mezi základní aktivity dítěte.

Dětskou kresbu dělíme do několika stádií dle vývoje:

1. stádium čmárání – váže se k batolecímu období (od 1,5 roku až 2 let); jedná se spíše o čmáranice, kdy dítě zjišťuje, že tužka může zanechat stopy na papíře;

Obr. 1 stádium čmárání (kresba dětí z MŠ Žďárec)

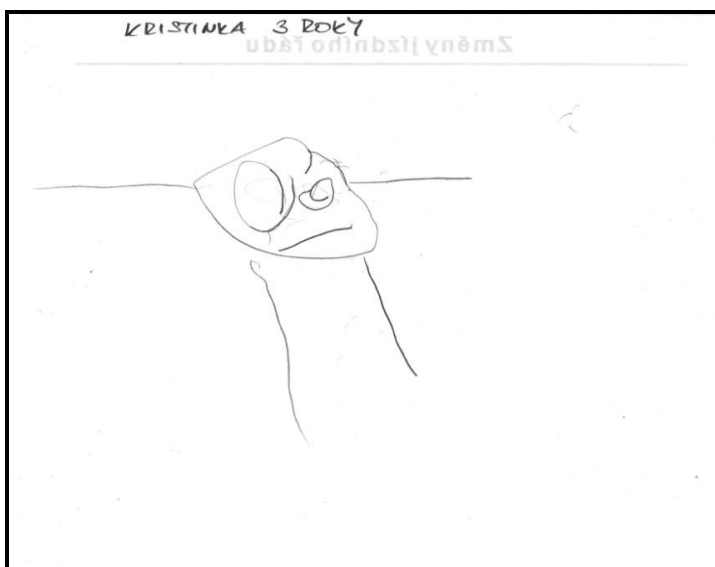

2. stádium symbolů (symbolické stádium) – do 4 až 5 let; dítě se učí při své kresbě napodobovat různé tvary či symboly; dítě kresbu pojmenovává až po dokončení výtvaru; první pokusy o kresbu člověka – hlavonožce;

---

⁹ ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. 1. vyd. Brno: DOPLNĚK, 2000. s. 82.

Obr. 2 stádium symbolů (kresba dětí z MŠ Žďárec)

3. naivní realismus – děti ve věku 5 – 8 let; jedinec nekreslí, to co vidí, ale to co zná – to co se mu líbí nebo k čemu má kladný (emoční) vztah; důležité je při kresbě uvolněné zápěstí a správný úchop tužky;

Obr. 3 naivní realismus (kresba dětí z MŠ Žďárec)

4. kritický realismus – zhruba od 9 – 10 let dítěte; kresba dítěte je plánovaná – dítě už dopředu ví, jak by chtěl výtvar znázornit; kreslí předměty tak, jak se skutečně jeví;

Vývoj kresby lidské postavy: dítě se pokouší o kresbu lidské postavy zhruba od 3 – 4 let; nejdříve se spíše jedná o nepovedený kruh s náznaky očí, nosu, pusy a končetin (čáry), který se označuje pojmem hlavonožec; další posun v kresbě postavy se váže k věku 5 let (dítě postavě dokresluje trup, krk, prsty, vlasy uši atd.); v 6 roce dítěte dochází při kresbě postavy k narůstání detailů (čepice, tričko, košile s knoflíky, boty na mašličku atd.) – jedná se o dvojdimenzionální a propracovanější kresbu; k dalším změnám v kresbě dochází v 7 roce, kdy se dítě zaměřuje na proporci, umístění či velikost postavy; ve starším věku (8 – 9 let) se rozvíjí kresba z profilu či kresba se zachycením pohybu;

Pokud se zaměříme celkově na tělesný vývoj a vývoj hrubé motoriky, tak budou mít převahu chlapci – jsou totiž živější, pohyblivější, rychlejší a mají více svalové síly (hmoty). Dívky však mají lepší koordinaci pohybu a jsou v průměru zdravější než chlapci.

Jemná motorika a kresba souvisí s osifikací ruky (zápěstí), která je dříve ukončena u děvčat. Někteří chlapci mají problémy se správným úchopem tužky ještě v 1. třídě ZŠ.

Vývoj poznávacích procesů a psychický vývoj

Vnímání:

„Vnímání je psychický proces, kterým poznáváme to, co v přítomném okamžiku působí na naše smyslové orgány.“¹⁰

*„VNÍMÁNÍ je **globální, neanalytické, orientované převážně jen na to, co dítě bezprostředně a subjektivně upoutá. Vjemy tedy ovládá **egocentričnost** a vazba na osobní prožitek.**“¹¹*

Dítě vnímá celistvě, nerozeznává základní vztahy mezi předměty a vnímání je spojeno s aktivní činností (práce, učení, hry a jiné aktivity). Dítě vnímá především nápadné předměty, které upoutaly jeho pozornost.

---

¹⁰ ČECHOVÁ, V., ROZSYPALOVÁ M. *Obecná psychologie: učební text pro zdravotnické školy*. 5. vyd. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2001. s. 65.

¹¹ ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. 1. vyd. Brno: DOPLNĚK, 2000. s. 70.

Zrakové vnímání: Vnímání barevného vidění se zvyšuje – dítě na konci předškolního období rozeznává i doplňkové barvy (ružová, fialová, oranžová, béžová...), které před tím nerozeznávalo. Dítě ovládá třídění podle barvy, tvaru, velikosti předmětu a jeho rozmístění v prostoru. Pomocí zrakového vnímání dítě kontroluje průběh i výsledek své činnosti.

Sluchové vnímání: Dochází zde také k posunu – dítě rozeznává vyšší spektrum zvuků a tónů (zpěv ptáků, zvuk různých aut, zvuk hudebních nástrojů...). Poruchy sluchové vnímání ztěžují osvojení řeči či zvýšení slovní zásoby. Důležité je vnímání rytmu.

Čichové vnímání: Dítěti umožňuje rozlišit vůně a pachy, což je důležité při stravování (přijímání potravy) a také při poznání nežádoucích – škodlivých látek s pomocí čichového receptoru.

Chuťové vnímání: Opět ovlivňuje přijímání potravy. Dítě si vybírá pokrmy podle své chuti – v předškolním věku se dítě vyhýbá hořkým či kyselým pokrmům.

Hmatové vnímání: Díky hmatu se dítě naučí vnímat povrch předmětů (hladký, jemný, drsný, vlhký...), dotyk, chlad, teplo, bolest. Hmatové vnímání je také důležité pro správný úchop tužky při psaní, štětce při kresbě či při manipulaci s různými předměty.

Na konci předškolního období dokáže dítě vnímat tvar a velikost (předmětu, jevu), prostor, pohyb a čas.

Pokud dítě nemůže plnohodnotně rozvíjet své vnímání, může dojít k zpomalení v psychickém vývoji dítěte.

Myšlení:

„Myšlení je poznávací proces, kterým získáváme zprostředkované a zobecňující poznání skutečnosti, zejména jejich podstatných znaků. Myšlením poznáváme skutečnost a také řešíme nejrůznější problémy v teorii a praxi.“¹²

Myšlení předškolního dítěte je egocentrické, názorné, intuitivní a ovlivněné aktuální situací. Kromě egocentrismu (vlastní vnímání reality) se v myšlení předškolního dítěte také projevuje antropomorfismus (přisuzování lidských vlastností neživým věcem či objektům – „polidšťování“), animismus („oživení“ neživých

---

¹² ČECHOVÁ, V., ROZSYPALOVÁ M. *Obecná psychologie: učební text pro zdravotnické školy*. 5. vyd. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2001. s. 81.

předmětů, objektů dítětem), magičnost (dítě je přesvědčeno, že dokáže ovlivnit dění kolem sebe – pomocí nadpřirozených schopností, fantazijních představ), absolutismus (z pohledu dítěte má každé poznání jednoznačnou a definitivní platnost – neexistuje různost názorů na dané poznání, dítě ji neuznává) atd.¹³

K největšímu rozvoji v myšlení dochází u předškolních dětí ve věku 4 – 6 let. Mění se myšlení předpojmové na myšlení názorné. Na počátku období až do 5 let dítě nedokáže zaměřit pozornost na více, než jeden aspekt situace např. předměty rozděljuje pouze podle barvy, nezvládá je rozdělit ještě dle tvarů. Dítě, které tráví v MŠ poslední rok (před nástupem do ZŠ) by mělo zvládnout třídít předměty podle dvou různých charakteristik např. podle barvy i tvaru.¹⁴

Pro rozvoj myšlení je důležitá činnost (aktivita, hra) dítěte a dostatečný kontakt s lidmi, rodinou, vrstevníky. Dítě spojuje hru s předměty se slovními pojmy (slovy) – zvyšuje se slovní zásoba, rozvíjí se myšlení a názorné představy o daném předmětu. Předškolní dítě ještě nedokáže pochopit pojem smrt, i když nad ní přemýšlí dost často. Většinou se uchyluje k fantazijním vysvětlením smrti a projevuje svůj strach než bolest ze ztráty člověka.¹⁵

V procesu myšlení dítě využívá myšlenkové úkony (analýzu, syntézu, srovnání a zobecnění), které přesněji fungují až na sklonku předškolního věku. Díky nim dítě dokáže určit znaky daného předmětu a pojmenovat je.

Paměť:

„Paměť je systém procesů, které zabezpečují vstípení (zapamatování), uchování a vybavení informací o vnějším světě i o sobě samém.“¹⁶

Z počátku období se jedná o bezděčnou, krátkodobou a mechanickou paměť. Na konci předškolního období dochází k přechodu od bezděčného zapamatování a nahodilých vzpomínek k záměrnému zapamatování a organizaci vzpomínek. Paměť se rozvíjí intenzivně a potřebuje dostatek podnětů. Předškolní dítě se díky mechanické paměti rychle a snadno naučí báseň nebo píseň, ale při nedostatečném opakování ji

¹³ DOŇKOVÁ, O., NOVOTNÝ, J. S. *Vývojová psychologie pro sociální pedagogy*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009. s. 94 – 95.

¹⁴ Vlastní soukromé zápisky z přednášek Vývojové psychologie (Střední škola Lomnice a Vyšší odborná škola Olomouc).

¹⁵ ŘÍČAN, P. *Cesta životem: vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. s. 123 – 124.

¹⁶ GILLERNOVÁ, I. a kol. *Slovník základních pojmů z psychologie*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2000. s. 39.

může i stejně rychle zapomenout. Pro zapamatování události či děje je u dítěte důležitá intenzita prožitku, obraznost, jedinečnost, novost, citovost, zvědavost ze strany dítěte.¹⁷

Pro vstup do 1. třídy ZŠ je důležité, aby si dítě postupně osvojilo paměť logickou např. při vyprávění pohádky, příběhu či zážitků z prázdnin. První projevy úmyslné paměti se projevují koncem předškolního období.

Pozornost:

„Pozornost je psychický stav, který zajišťuje určitou dobu soustředění člověka na jeden nebo jednu činnost.“¹⁸

V tomto období je pozornost (soustředění) spíše nestálá a přelétavá. Postupně se soustředěnost zlepšuje, zvyšuje a dítě se dokáže koncentrovat na delší dobu – dochází k počátkům úmyslné pozornosti. Většinou se uvádí, že předškolní dítě dokáže udržet pozornost 10 – 20 minut.¹⁹

Důležité je naučit dítě udržovat pozornost a to prostřednictvím posilování. K tomu dítěti pomáhají konstruktivní hry (překážkové dráhy, soutěže, smyslové a psychomotorické hry, společenské hry, hry se stavebnicemi...), samostatně plněné povinnosti a úkoly, sledování – vnímání děje (při četbě či poslechu pohádky), ale i sledování televize (po ukončení si pozornost ověřit – slovní vyjádření dítěte, kresba dojmů).

Ke konci období je pozornost patrná – dítě se při činnosti nenechá snadno rozptýlit a jen těžko se od ní dokáže odpoutat. Je pro něj důležité danou činnost ukončit a pak teprve přejít k další. Pro nástup do školy je udržování pozornosti vysoce důležité.

Představa a fantazie:

„Představa je psychický proces, který názorně zobrazuje předmět nebo děj jež nepůsobí v přítomném okamžiku na naše smyslové orgány.“²⁰

---

¹⁷ Vlastní soukromé zápisky z přednášek Vývojové psychologie (Střední škola Lomnice a Vyšší odborná škola Olomouc).

¹⁸ ČECHOVÁ, V., ROZSYPALOVÁ M. *Obecná psychologie: učební text pro zdravotnické školy*. 5. vyd. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2001. s. 98.

¹⁹ Zpracováno z osobních zápisků ze školení – Školní zralost a školní připravenost (Blansko, jaro 2011).

²⁰ ČECHOVÁ, V., ROZSYPALOVÁ M. *Obecná psychologie: učební text pro zdravotnické školy*. 5. vyd. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2001. s. 75.

Představa či představivost dítěte se váže k tomu, co již dítě zažilo, prožilo v určité situaci – tyto prožitky si může dítě vybavit při plnění úkolu, činnosti již známé a použít k zdárnému splnění. Vytváření představ, obrazů prolíná celý náš život, i když jsou méně přesné, méně úplné, mají subjektivní povahu a jsou přelétavé. Především děti a umělci mají živější představivost.

Pro předškolní věk jsou typické barvitě a živé představy. Vybavování představ se stává plynulejší – dítě je schopné reprodukovat děj pohádky, popsat zážitky. Pro rozvoj představ je důležitá četba pohádek, příběhů a také podnětné domácí prostředí. Představy mohou působit na dítě tak živě a opravdově, že je někdy nedokáže odlišit od reality.²¹

Představivost a fantazie má k sobě blízko, jediný rozdíl se nachází v tom, že představivost se váže k realitě a fantazie (fantazijní představy) jsou imaginární, neskutečné. Fantazie nám dává možnost úniku před reálným světem, do světa snů. Dětské fantazijní představy se rozvíjí v kresbě, ve hrách, v četbě pohádek, v tvořivosti a různorodosti výchovného prostředí.

Některé děti se však nechávají až příliš unášet světem fantazie nebo také do vypravování skutečných událostí vnášejí upravené až vymyšlené pasáže – nejedná se zde přímo o lhaní, jen si vytváří svět podle sebe nebo se snaží doplnit do děje informace, které mu chybí („vyplnit mezery“). Toto „lhaní“ či vymyšlení se označuje pojmem dětská konfabulace, dítě se na sebe snaží upozornit.²²

V oblasti vývoje poznávacích procesů nejsou rozdíly mezi pohlavími předškolních dětí nikterak poznatelné. Rozdílnost se projevuje až ve starším věku a jen u některých poznávacích schopností např. chlapeci (13 let) mají lepší prostorovou představivost než dívky.

Řeč:

„Řeč – aktivita člověka realizovaná prostřednictvím jazyka a sloužící k dorozumívání a poznávání.“²³

---

²¹ Vlastní soukromé zápisky z přednášek Vývojové psychologie (Střední škola Lomnice a Vyšší odborná škola Olomouc).

²² ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. 1. vyd. Brno: DOPLNĚK, 2000. s. 91.

²³ GILLERNOVÁ, I. a kol. *Slovník základních pojmů z psychologie*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2000. s. 62.

Řeč slouží ke komunikaci, vyměňování názorů, poznávání lidí, učení, získávání širší slovní zásoby atd.

Na počátku předškolního období má dítě nedostatečně vyvinutou výslovnost, jedná se o tzv. dětskou patlavost, která postupem času ustupuje, až úplně vymizí. V důsledku nedostatečné slovní zásoby nedokáže tříleté dítě tvořit souvisle věty a u většiny slov ještě nechápe jeho význam. Což se v důsledku postupného vývoje mění, dítě skládá složitější a rozsáhlejší věty a na konci předškolního období mluví plynule, užívá souvětí a ovládá 3 – 4 tisíce slov.

„Výrazně roste zájem o mluvenou řeč, takže děti např. vydrží delší dobu naslouchat pohádkám (např. i v menší skupině dětí). Dítě umí reprodukovat jednoduché básničky, říkanky, písničky.“²⁴

V tomto období je u dětí rozšířena „samomluva s hračkou“ a pak také „řeč pro sebe“, kterou dítě nejdříve projevuje nahlas (např. opakuje instrukce) a později přechází v řeč vnitřní.²⁵

Také se jedná o druhé „ptací“ období, kdy děti kladou tyto otázky: Proč? Co? Kdo? Jak? (dítě chce znát souvislosti, příčiny a funkce).

Ze strany rodiny i učitelů v MŠ je třeba dbát na správnou výslovnost dítěte. Pokud má dítě problémy s výslovností či srozumitelností je mu nabídnuta péče logopeda.

Rozdíly v komunikaci (řeči) nejsou u dětí rozdílného pohlaví nijak patrné. Mezi nejdůležitější však patří řečová stimulace ze strany rodiny a společnosti, která je ve větší míře poskytována dívkám. Také se neustále polemizuje nad tím, zda má pohlaví jedinců vliv na počátky mluveného slova a na vady (poruchy) řeči, které se vyskytují spíše u chlapců. Pokud se však zajímáme o správnou výslovnost dětí, tak ta není ovlivněna pohlavím, ale je otázkou správného procvičování mluvidel a ovlivňuje ji i dobrý vzor ze strany rodiny a společnosti.²⁶

---

²⁴ DOŇKOVÁ, O., NOVOTNÝ, J. S. *Vývojová psychologie pro sociální pedagogy*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009. s. 93.

²⁵ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. s. 86.

²⁶ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. s. 199.

Emocionální a sociální vývoj

Emocionální (citový) vývoj:

„Emoce vyjadřují subjektivní vztah k předmětům a jevům objektivní reality i k sobě samému, který je prožíván v široké škále od výrazně kladných, přes neutrální, až k výrazně záporným pocitům; provázejí veškeré lidské chování a činnosti.“²⁷

U většiny mladších předškolních dětí můžeme pozorovat emocionální (citovou) nevyrovnanost. Projevuje se labilita emocí, střídání nálad (emocí), afektivita (rychlé střídání vzteku x strachu). Zlostí – vztekem dítě vyjadřuje svůj nesouhlas s danými událostmi či jednáním. Ale pokud je dítě vynalézavé, tak může svůj vztek využít i k dosažení určitého cíle (např. ke koupení nové hračky). Strach se u dítěte projevuje především kvůli bohatým fantazijním představám – zvláště pokud vstupuje do nového, neznámého prostředí (vytváření vlastních fantastických bytostí a neskutečných postav).²⁸

Zdrojem citových zážitků je konkrétní činnost (hra, návštěva divadla, kina, jízda na kole, skládání puzzle...). Rozvíjí se smysl pro humor a pomalu ustupuje strach z neznámých věcí a lidí. Ke konci předškolního období se již projevuje stabilita v emocích a i ve střídání nálad.

Dítě pozoruje reakce druhých lidí na určitý podnět a snaží se určit emoční stav či rozpoložení daného člověka (např. paní učitelka se mračí – je rozzlobená, usmívá se – je veselá, pláče – je smutná atd.). Až na konci předškolního období si teprve dítě uvědomuje, že člověk umí maskovat emoce (vnější emoční výraz není totožný s vnitřními pocity).²⁹

Dochází k rozvoji vyšších citů, které jsou především ovlivněny vzorem dospělého (rodič, příbuzní, učitel MŠ). Mezi tyto vyšší city řadíme: intelektuální (radost z nového poznání, zvědavost dítěte), estetické (dítě poznává a hodnotí lidské výtvořby či umělecké výtvořby – určuje, co je krásné, pěkné a co je škaredé, ošklivé), etické

---

²⁷ GILLERNOVÁ, I. a kol. *Slovník základních pojmů z psychologie*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2000. s. 16.

²⁸ ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. 1. vyd. Brno: DOPLNĚK, 2000. s. 77.

²⁹ DOŇKOVÁ, O., NOVOTNÝ, J. S. *Vývojová psychologie pro sociální pedagogy*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009. s. 98.

(dodržování mravních principů) a sociální city (souvisí se vztahy k rodičům, dospělým, vrstevníkům a k sourozencům; také vztah k sobě samému – sebecit).³⁰

V rámci uvědomování vlastní osoby (Já), citů a vůle se začíná rozvíjet sebeuvědomování, sebepoznávání, sebepojetí, sebehodnocení, seberealizace a sebecit => vliv sociálního vývoje a sociálních citů.

Mezi nejdůležitější rozdíly v emocionálním vývoji chlapců a děvčat zařazujeme rozdílnou míru v projevech agresivity (chlapci – viditelná, přímá, fyzická; děvčata – skrytá, verbální, nepřímá) a rozdílnost v živosti projevů emocí (chlapci – živější; děvčata – klidnější). Každý jedinec je individuální, působení určitých činností (zážitků) může vyvolávat jak pozitivní tak negativní emoce.³¹

Sociální vývoj:

„Předškolní věk je obdobím stabilizace vlastní pozice ve světě a diferenciaci vztahu ke světu.“³²

Sociální vývoj předškolního dítěte zabezpečuje proces socializace, který je pro dítě důležitým mezníkem, zajišťuje začlenění jedince do společnosti. Je závislý na vlivu rodiny, vrstevníků (kamarádů), učitelů MŠ aj.

*„**Socializace** – souhrn procesů vzájemné interakce mezi společností a jedincem, v nichž společnost působí na jedince tak, aby v sobě svým učením vytvořil psychologické předpoklady nezbytné k participaci ve společnosti současně jako člen společnosti i jako relativně samostatný jedinec schopný řídit své jednání a odpovídat za ně.“³³*

Do sociálního vývoje (socializačního procesu) zařazujeme tyto vývojové prvky: sociální reaktivitu (dítě se učí navazovat a udržovat nové společenské vztahy – ve skupině vrstevníků, s dospělými), sociální kontrolu (dítě si osvojuje normy a pravidla

---

³⁰ Vlastní soukromé zápisky z přednášek Vývojové psychologie (Střední škola Lomnice a Vyšší odborná škola Olomouc).

³¹ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. s. 199.

³² DOŇKOVÁ, O., NOVOTNÝ, J. S. *Vývojová psychologie pro sociální pedagogy*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009. s. 101.

³³ GILLERNOVÁ, I. a kol. *Slovník základních pojmů z psychologie*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2000. s. 64.

chování v rámci kontaktu s dospělými), osvojování hodnot společnosti a sociálních rolí (jedná se o vzorce chování, které jsou od dítěte očekávány a vyžadovány).³⁴

*„Setkali jsme se i s pojmem sociální učení: označuje soubor procesů, jimiž se dítě učí – ve styku s druhými lidmi – žít ve společnosti, aktivně se do ní začlenit, dodržovat její normy, přejímat sociální role, komunikovat, účastnit se sociální interakce.“*³⁵

Dítě již dokáže přijmout a reagovat na dané skutečnosti a chování ostatních lidí. Jedná podle norem a pravidel, které přijalo za své při působení dospělých – na základě zákazů, příkazů a odměn. Rozvíjí se také vliv vlastního svědomí u dětí – jedinec si vnitřně uvědomuje, že se nechoval správně a snaží se to odčinit.³⁶

V tomto období se projevují první náznaky prosociálního chování např. rozdělení se s druhými dětmi o cukrovinky, půjčení své hračky, darování či poskytnutí pomoci.

Dítě také opouští silnou fixační vazbu na matku a spíše soustřeďuje svoji pozornost na nový kolektiv vrstevníků, někdy se však upíná na novou osobu v podobě učitele(ky) z MŠ. I úloha otce značně vzrůstá.

Pokud má dítě předškolního věku mladšího sourozence je velice důležité ze strany rodičů, spravedlivě rozdělit lásku, péči a starostlivost na obě děti. Někdy totiž může dojít k tomu, že starší dítě žárlí na mladší a snaží se mu i nevědomky uškodit.

Kamarádi a kamarádský vztah je nedílnou součástí předškolního období dítěte. Dítě se totiž v rámci nástupu do MŠ odpoutává od rodiny a cítí potřebu navázat vztah s vrstevníky, kamarády – dítě pomalu opouští samostatnou hru a má touhu hrát si s ostatními, zapojit se do hry.³⁷

Rozdílnost pohlaví (chlapec x dívka) v sociálním vývoji u předškolních dětí je viditelná a postupně zesilující. Jako důvod můžeme označit několik vlivů, mezi nejsilnější patří socializace a vliv sociálního prostředí – socializační tlak na dítě,

---

³⁴ DOŇKOVÁ, O., NOVOTNÝ, J. S. *Vývojová psychologie pro sociální pedagogy*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009. s. 101.

³⁵ ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 192.

³⁶ ŘÍČAN, P. *Cesta životem: vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. s. 133.

³⁷ JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita: Vývoj a úskalí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. s. 122 – 123.

naplnění společenského očekávání, rozdílný přístup k výchově chlapce a dívky; dále mohou působit vlivy biologické, výchovné a vzdělávací. Rozdílnosti jsou tedy dětem vštěpovány již od útlého dětství.

Sociální projevy chlapců: zvýšená agresivita (přímá, fyzická), soutěživost, urážlivost, vyšší sebevědomí, snížená samostatnost, většinou nechce dodržovat normy a pravidla, navazování společenských (kamarádských) vztahů ve větší skupině (5 a více dětí) stejného pohlaví, pláč je ze strany společnosti většinou odsuzován a ignorován se slovy „Chlapi přeci nepláčou“. Sociální projevy děvčat: zesílená emocionalita a empatie, starostlivost o jiné děti, dodržování norem, nápodoba rolí (rodičů, učitelů) a chování, agrese je pozorována spíše verbální, nepřímá (pomluvy, intriky), nižší sebevědomí a vyšší samostatnost, navazování spol. (kamarádských) vztahů v menší skupině (3 a méně dětí) stejného pohlaví, pláč je považován za projev strachu a ze strany společnosti dochází k utěšování.

Hra:

Hra je součástí života předškolního dítěte, naplňuje každý den a projevuje se v různých formách (fikční hry, rolové hry, konstruktivní hry, pohybové hry atd.).

„Na rozdíl od práce je však hra vždy činností symbolickou, doprovázenou pocitem spontánnosti, svobody, dobrovolného rozhodnutí a samoučelnosti, její primární motivací tedy není „tvorba užitkových statků“, ale má účel „sama v sobě“ („hrát si“).“³⁸

Je naprosto normální, že hry a hraní představují v období dětství hlavní náplň všech aktivit. Navíc hry jsou pro děti v předškolním věku nejdůležitější činností. Učí se soustředit na specifickou činnost a také ji dokončit. Dítě hrou zapracovává své zážitky, otiskuje do ní svět kolem sebe a nově nabyté zkušenosti. Hrou si pomáhá k pochopení skutečného světa. Hry jsou pro děti specifickou formou učení.

Hra má tři základní rysy:

- spontánnost – dítě si hraje samo od sebe, nikdo ho ke hře nenutí; hru bere jako potřebu – chce si hrát a tak si hraje;

---

³⁸ ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. 1. vyd. Brno: DOPLNĚK, 2000. s. 83.

- samoučelnost – dítě neočekává výsledek hry; hra mu poskytuje silné emoční uspokojení;
- symboličnost – ve svých myšlenkách dokáže dítě sebe či nějakou věc, hračku „přetransformovat“ k určitému účelu např. věci je krabice – chlapec si představuje, že tato krabice je závodní auto, traktor či jiný dopravní prostředek, zatím co dívka si ji přemění na domeček pro panenky, plyšové hračky.

Prostřednictvím hry dítě poznává samo sebe i svět kolem a vytváří si základy, na kterých bude stavět po celý svůj pozdější život. Hraní je tak klíčem k rozvoji dětského vnímání, poznávání a k osvojení si správných modelů chování. Díky hře si dítě vyzkouší řešení nejrůznějších problémů a situací, na které může později narazit. Hra tak úzce souvisí s procesem učení a je jedním ze základních prostředků výchovy.³⁹

Existuje několik fází her: fáze samostatných her (individuální hra dítěte), f. paralelních her (děti si hrají „vedle sebe“), f. společných her (děti si hrají spolu na stejné téma), f. soutěživých her, f. skupinových her a f. her kooperativních (při hře dochází k organizovanému rozdělení rolí).⁴⁰

Her, které jsou součástí předškolního období je nespočet, proto uvedu jen některé: manipulační hry; symbolické hry a říkadla; hlavolamové, skládací a kombinační hry; fikční hry; rolové hry; iluzivní hry; hry postavené na humoru; kooperativní (organizované) hry; hry spojené s relaxací – četba a poslech pohádek (rozvíjení představ); pohybové hry; sensorické hry; konstruktivní hry; kolektivní soutěživé hry; hry s pravidly aj.

Pokud chceme porovnat rozdíly mezi chlapci a děvčaty při hře a výběru hry, tak musíme začít již od narození, kdy jsou dětem přiděleny barvy – chlapec modrá a dívka růžová. Už zde je viditelný vliv ze strany rodiny, která ovlivňuje další vývoj dítěte, výběr hraček, herních technik a může také zasahovat do výběru kamarádů. Působí zde tzv. genderové (rodové) role, genderové (rodové) stereotypy – jedná se o kulturně vytvořené rozdíly mezi muži a ženami (typicky mužské vlastnosti, role a pozice x

---

³⁹ Vlastní soukromé zápisky z přednášek Vývojové psychologie (Střední škola Lomnice a Vyšší odborná škola Olomouc).

⁴⁰ ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. 1. vyd. Brno: DOPLNĚK, 2000. s. 84 – 85.

typicky ženské vlastnosti, role a pozice), které jsou v rámci výchovy a socializace vštěpovány dětem a uznávány ve společnosti.

„Předškolní děti mají tendenci zveličovat genderové rozdíly, jsou přesvědčeny o vyšší hodnotě vlastního genderu, identifikují se s rodičem téhož pohlaví.“⁴¹

Hra chlapců je zaměřena na fyzickou aktivitu, vyvyšování se nad ostatní, projevují vyšší zvědavost, jsou rychlejší a někdy jim působí potíže plnit dané normy a pravidla ve společnosti. Jejich oblíbené hry: pohybové hry a kolektivní soutěživé hry („opičí dráha“, skákání, míčové hry...), konstruktivní hry (stavby z kostek, stavebnic – chevy, sevy...), hlavolamové, skládací a kombinační hry aj.

Děvčata se při hře projevují poddajněji, bázlivěji, dodržují předem dané normy a pravidla, rády si hrají v menším kolektivu stejného pohlaví. Jejich oblíbené hry: manipulační hry (zaměřené na jemnou motoriku), iluzivní hry (zapojení fantazie dítěte „jako krmí panenku“), rolové hry (hra na rodinu), hry spojené s relaxací, hry s pravidly aj. Tuto problematiku najdeme podrobněji zpracovanou v knihách z oboru gender studie.⁴²

V důsledku neustálých změn ve výchově dochází k velkým vývojovým změnám, které popsané rozdílnosti mezi chlapci a děvčaty minimalizují, až skoro popírají. V minulosti byla děvčata vedena k práci v domácnosti a k péči o dítě, měla nižší sebevědomí, byla poddajná, starostlivá a neprůbojná.⁴³

Dnes jsou sice stále starostlivá a empatická, ale jejich sebevědomí je na stejné úrovni, jak u chlapců. Dále se také u nich projevuje průbojnost, soutěživost a zvýšený zájem o vše nové. U chlapců dříve převládala dominance nad děvčaty, agresivita, soutěživost, nesamostatnost, vyšší sebevědomí a vzpurnost. Dnes jsou však všechny negativní projevy mírnější a chlapci jsou více samostatní.

---

⁴¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. s. 236.

⁴² LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. s. 199 – 202.

⁴³ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. s. 203.

2. Charakteristika školní zralosti a nezralosti u dětí

2.1 Školní zralost

Jedná se o důležitý předěl či mezník v životě dítěte – vstupuje ze světa her do světa povinností a práce. Dítě automaticky získává novou roli, která je limitovaná dosažením věku a odpovídající vývojovou úrovní. Obecně je chápána jako potvrzení normality dítěte. Škola je dalším významným socializačním činitelem při vývoji dítěte.

Doba nástupu do školy nebyla stanovena náhodně. Ve věku 5 - 7 let dochází k vývojovým změnám, které jsou podmíněny zráním a učením.

„Děti stejného věku se mohou více či méně lišit ve fyzické vyspělosti, v kognitivních předpokladech, obecně ve zralosti (připravenosti) pro zahájení školní docházky. Ještě větší mohou být rozdíly mezi dětmi různého věku, které ve stejném termínu nastupují do školy.“⁴⁴

„Termín zralost navozuje pocit výchovné neovlivnitelnosti, předpokládá se, že za rok dozraje centrální nervový systém a dítě bude odolnější vůči zátěži školy a bude lépe zvládat její požadavky.“⁴⁵

Definice na objasnění pojmu školní zralost je poměrně hodně. Jedná o fyzickou, duševní a emocionální připravenost dítěte pro vstup do 1. třídy základní školy a je výsledkem předchozí etapy vývoje dítěte. Školní zralost je předpokladem pro úspěšné osvojování si školních dovedností a znalostí. Dále je pojímána spíše z psychologického hlediska a zohledňuje biologickou podstatu – proces zrání.

Pojem školní zralost zahrnuje celou řadu vzájemně se ovlivňujících oblastí – obecně se uvádí tyto: fyzická, psychická (duševní), sociální a emocionální. Někdy se však přidává i pracovní zralost (praceschopnost, pracovní předpoklady, návyky), kterou můžeme zařadit do zralosti psychické.

---

⁴⁴ BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost: Co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2010. s. 1.

⁴⁵ GILLERNOVÁ, I. a kol. *Slovník základních pojmů z psychologie*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2000. s. 71.

Kromě pojmu školní zralost se používá termín školní připravenost. „*Ta v podstatě zahrnuje kompetence v oblasti kognitivní, emocionálně-sociální, pracovní a somatické, které dítě nabývá a rozvíjí učním, sociální zkušeností (zejména v MŠ).*“⁴⁶

Školní připravenost

Školní připravenost se svojí definicí podobá školní zralosti, jediný rozdíl je v tom, že se spíše zajímá o složku pedagogickou a zohledňuje proces učení.

„Školní připravenost bychom mohli definovat jako způsobilost a stav rozvoje obecných a praktických vědomostí, dovedností a návyků, které umožní dítěti pokračovat ve svém vývoji prostřednictvím školního vzdělávání (na úrovni kurikula/programu dané školy, které můžeme ve vztahu k dítěti vybírat).“⁴⁷

Dítě vstupující do 1. třídy ZŠ by mělo být na školu nejen zralé, ale i připravené, aby bez velkých potíží a trápení zvládlo nároky a zátěž. Pro děti bude vstup do ZŠ úspěšný a snadnější pokud na něj budou připraveny. Rozlišujeme u nich optimální a nedostatečnou připravenost.

---

⁴⁶ BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost: Co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2010. s. 2.

⁴⁷ KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. s. 114.

Tabulka č. 1 Rozdělení školní připravenosti – dle mých osobních zápisků ze školení
o školní zralosti a připravenosti (Blansko, jaro 2011)

Optimální připravenost	Nedostatečná připravenost
Dítě ví, jak se jmenuje, kolik má roků, dobře se orientuje v nejbližším okolí, umí vyprávět o sourozencích, o zaměstnání rodičů	Dítě nezná základní údaje o sobě a ani se neorientuje ve svém okolí
Vyjadřuje se celými větami, gramaticky správně, výslovnost bez vad	Vyjadřuje se jednoslovně, zřídka samostatně, vady výslovnosti
Umí odpočítávat předměty do 10-ti, zná pojmy: více, méně, stejně...	Nedovede počítat
Orientuje se na stránce v knize, zná pojmy: nahoře - dole, pod - nad, vpravo - vlevo...	Vážne pravolevá orientace, vážne orientace v prostoru
Správně užívá (správně drží) tužku, pero, štětec; dovede popsát, co nakreslilo; v kresbě je možné rozlišit jednotlivé předměty, dovede stříhat	Neobratně zachází s tužkou, nerado kreslí, v kresbě není možné rozeznat jednotlivé předměty
Dovede se soustředit při hře, kresbě, započaté činnosti se snaží dokončit, po skončené činnosti uklidí pracovní místo; udržuje pořádek ve svých hračkách	Těká od jedné činnosti ke druhé, často přerušuje práci, nic nedokončí
Dovede navázat kontakt s cizí osobou, zvládne odloučení od rodičů; zvládá se bavit s vrstevníky, při hře dokáže ustoupit druhému dítěti	Dítě se vyhýbá kontaktu s cizími osobami, stydí se odpovědět, nenavazuje kontakt s vrstevníky, během her stojí stranou, je svářlivé, agresivní
Samostatně se umí obléknout, najíst, má základní hygienické návyky; má kladný vztah ke svým věcem, plní pokyny rodičů, je vedeno k pravidelné pomoci v domácnosti	Dítě je nesamostatné, nedbá o své věci, ničí knihy, sešity; je svéhlavé, nerado se podřizuje autoritě či starším
Podřizuje se pokynům dospělých, chápe jejich nutnost, i když jsou pro ně právě nemilé	Je neposlušné, umíněné, nevyhoví pokynům dospělých

2.2 Oblasti školní zralosti

Fyzická zralost

U dětí se posuzuje celková tělesná vyspělost a jejich zdravotní stav. Toto posouzení vydává praktický či odborný lékař, pediatr. Tělesná vyspělost není prvořadým ukazatelem zralosti, ale je třeba brát ji v úvahu. Před dovršením předškolního věku dochází k rychlému růstu a ke změně proporcionality postavy. Děti menšího vzrůstu či se slabou konstitucí mohou ve škole trpět zvýšenou únavou, ale i pocity nedostačivosti vůči větším a silnějším spolužákům. Dalším faktorem je i zvýšená nemocnost, pro dítě znamená velký počet zameškaných hodin a tím i zvýšené nároky na dohánění učiva. Pokud lékař doporučí rodičům odklad školní docházky, tak by se měli nad touto alternativou zamyslet. Umožní tím totiž dítěti plnohodnotný tělesný (fyzický) rozvoj – tělesnou vyspělost, dozrání imunitního systému a s tím spojené snížení nemocnosti dítěte.

Mezi ukazatele fyzické (tělesné) zralosti můžeme zahrnout Filipínskou míru – jedná se o schopnost dítěte dosáhnout prsty pravé ruky přes temeno hlavy na levý ušní boltec, dalším ukazatelem je váha a výška dítěte.

Psychická (duševní) zralost

V tomto případě se u předškolního dítěte posuzuje percepční (smyslová) a kognitivní (rozumová) zralost. „*U dětí, jejichž kognitivní schopnosti celkově vyžívají pomaleji nebo které výrazněji ve vývoji zaostávají, je obvykle vhodný odklad školní docházky a zároveň by jim měla být věnovaná zvýšená péče.*“⁴⁸

Nutná je určitá kapacita paměti – nejdůležitější je schopnost záměrného zapamatování. Dítě se odpoutává od egocentrického myšlení a postupně opouští fantazijní pohled na svět, myšlení se stává logické.

Pro posouzení psychické zralosti jsou směrodatné především tyto oblasti: sluchové a zrakové vnímání, řeč (rozvoj řeči), grafomotorika, vnímání času a prostoru, udržení pozornosti a základní matematické představy (předpočetní představy).

---

⁴⁸ BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost: Co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2010. s. 3.

Zrakové vnímání:

Pomáhá nám poznávat svět (zrakem přijímáme nejvíce informací). U předškolních dětí se zaměřujeme na vnímání – figury a pozadí (prostorová orientace), shod a rozdílů (zraková diferenciacce), analýzy a syntézy (skládání a rozkládání), třídění podle velikosti, tvaru, barev a velice důležitá je zraková paměť.

Sluchové vnímání:

Má zásadní vliv na vývoj a rozvoj řeči. Sluch děti podporují pomocí: naslouchání (poslech čtených pohádek, příběhů, písniček, básniček, říkadel...), sluchové diferenciacce (rozlišení a napodobování zvuku), sluchové orientace (hledání zvuku v prostoru – lokalizace), analýzy a syntézy (roztleskání slov na slabiky, rozpoznání počáteční hlásky ve slově...), reprodukce rytmu a sluchové paměti.

Řeč:

„Řeč se prolíná s myšlením, jejím prostřednictvím dítě projevuje, sděluje to, co myslí. Řeč je také důležitá pro soužití, postavení v kolektivu.“⁴⁹

Správný vývoj řeči zahrnuje: srozumitelnou výslovnost (některé děti mají těžší poruchu jemné motoriky mluvidel a proto se rodičům doporučuje návštěva logopeda a individuální vyšetření daného jedince), aktivní rozvoj slovní zásoby (děti již mluví v rozvinutých větách a to vlivem: vlastního povídání s rodiči (učiteli), četby pohádek, zpěvu, učení se básniček, říkadel...), schopnost dítěte vyjádřit krátký děj (vyprávění), používání intonace.

Grafomotorika:

Tento termín označuje soubor psychomotorických činností, které jedinec vykonává při psaní a kreslení. Zahrnuje úroveň motorické (pohybové) způsobilosti pro psaní, obkreslování, kreslení, rýsování. Zvládnutí grafomotorických dovedností je nezbytné pro děti před nástupem do první třídy. Je úzce spjata s jemnou motorikou – pohyby ruky, zápěstí a jednotlivých prstů, uchopování a manipulace s drobnými předměty.

---

⁴⁹ BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost: Co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2010. s. 4.

Například do grafomotoriky a jemné motoriky můžeme zařadit: správné sezení, správné držení tužky, uvolňování ruky - zápěstí na větší plochu s říkadly, zpěvem, volná kresba (spontánní, tvořivá), stříhání, modelování, navlékání korálků, zapínání knoflíků, zavazování tkaniček, vytrhávání z papíru, skládanky, mozaiky, součinnost zraku a ruky (ovládat čáru a směr) atd.

Hrubá motorika:

Zahrnuje pohyby celého těla jedince – celkovou ohebnost a pohyby končetin. Do této kategorie spadá: chůze, běh, leh, lezení, skákání, házení, chytání, šplhání, sed, dřep, přecházení či přeskakování překážky, stoj atd. Sledujeme pohyblivost dítěte, jeho koordinaci při pohybu, udržování rovnováhy, rychlost a odvahu s jakou se do činnosti pouští.

Vnímání času a prostoru:

„Vnímání prostoru je důležité pro orientaci v prostředí, pro osvojování si pohybových a sebeoblužných dovedností, pro rozvoj herních aktivit, grafomotoriky, školních dovedností.“⁵⁰

Jestliže chceme u předškolních dětí sledovat prostorové vnímání, musíme se zaměřit na tyto pojmy: vpředu, vzadu, uprostřed, nahoře, dole, blízko, daleko, vedle, před, za, u, mezi, nad, pod, vpravo, vlevo, vysoko, nízko, první, poslední atd.

„Orientace v čase je podmínkou pro uvědomování si časové posloupnosti, ale také posloupnosti úkonů při běžných činnostech, jako například osvojování si jednotlivých kroků při sebeobsluze, při činnostech úkolového typu.“⁵¹

Předškolní dítě se tedy snaží v různých aktivitách, činnostech pochopit rozvržení celého dne, týdne, měsíce a roku. Například s pojmem ráno má dítě spojeno: vstávání, ranní hygienu, snídani, ve všední den odchod rodičů do práce a u dětí návštěva školky. Jedinec by si měl také všimnat změn, které se dějí vlivem přeměny ročního období: jaro – probouzení přírody, rození mláďat, velikonoce; léto – výlety, dovolená, zrání plodů; podzim – dozrávání plodů, sběr brambor, dešť, větrno, pouštění draků; zima – příroda

---

⁵⁰ BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost: Co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2010. s. 5.

⁵¹ BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost: Co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2010. s. 5.

odpočívá pod bílou peřinou, některá zvířata spí a někteří ptáci odlétají do teplých krajín, vánoce;

Rozvíjení prostorového a časového vnímání probíhá v každodenních aktivitách, činnostech daného jedince. Důležitá je podpora ze strany rodičů a učitelů MŠ.

Pozornost:

Pozornost neboli soustředění se na hru, činnost či plnění úkolu se stává velice důležitým faktorem pro vstup do ZŠ.

V předškolním věku sice zájem o hru ještě přetrvává, ale současně by se mělo dítě zajímat o činnosti podobající se školním úkolům (př. úkoly v pracovních listech). Mělo by umět záměrně se soustředit po určitou dobu (asi 10 minut), pracovat v řízené činnosti, mělo by být samostatné a aktivní, stačit v pracovním tempu ostatním dětem. Pro děti je důležité dokázat si rozložit různé činnosti (plnění úkolů) do celého dne, aby si při volné hře odpočaly a načerpaly dostatek energie. Součinnost rodičů a učitelů MŠ je velice důležitá.

Dítě získává touhu po poznání něčeho nového a tak upíná všechnu svoji pozornost na novou činnost, práci. Naším úkolem je (jako učitelů v MŠ) pomáhat rozvíjet záměrnou koncentraci pozornosti, což znamená přidávat do činnosti zábavné a nové prvky.

Matematické představy:

„Pro osvojení matematických dovedností nestačí pouze mechanicky vyjmenovat číselnou řadu nebo psát číslice. Předškolní dítě potřebuje rozvinout mnoho schopností, dovedností a získat potřebné vědomosti.“⁵²

Z této věty je tedy jasné, že matematické představy dítěte souvisí i dalšími faktory, které ovlivňují vstup do 1. třídy ZŠ. Do matematických (předčíselných, předpočetních) představ zařazujeme tyto pojmy: malý, velký, hodně, málo, nízký, vysoký, méně, více, třídění podle barvy, tvaru (geometr. tvary), velikosti, jmenování číselné řady atd.

---

⁵² BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: Co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let.* 1. vyd. Brno: Computer Press, 2007. s. 47.

Sociální a emocionální zralost

Dítě, které se chystá na nástup do školy, by mělo zvládat odloučení (na určitou dobu) od rodiny, mělo by být připraveno na svoji novou roli školáka, mělo by zvládat práci ve skupině vrstevníků, plnit požadavky učitelů i skupiny a mělo by být emočně stabilní. Dítě by mělo umět regulovat svá přání, potřeby i chování a to s ohledem na vrstevníky, rodinu či učitele MŠ.

Na počátku předškolního vývoje dítěte (od 3 roku života) je většina dětí připravena opustit na krátkou chvíli bezpečí rodiny a tím začít navazování nových vztahů mimo rodinu. Při završení předškolního období (do 6 – 7 let) je dítě samostatné, vrstevnické – společenské (navazuje nové kontakty), přijímá různé úkoly, povinnosti a pravidla (dané společnosti), také přijímá roli školáka, komunikativní, sociálně a emočně stabilní, zvědavé, má rozvinutou sebedůvěru atd.

„Dá se říci, že teprve v předškolním věku se děti postupně stávají „členy lidské společnosti“ a z toho plyne veškerá činnost s dětmi v tomto věkovém období.“⁵³

„Stejně jako v životě, tak ani při rozhodování o zahájení školní docházky nám někdy nepomohou kritéria, poučky; musíme se rozhodovat citem, intuitivně, na základě zkušenosti.“⁵⁴

Především je důležité nezapomenout své děti chválit, dodávat jim dostatek zdravé sebedůvěry a pozitivně je ladit k další činnosti.

---

⁵³ DRTILOVÁ, J. Psychologie a výchova: Klíčové období života dítěte. *DĚTI A MY*. 1997, č. 1, s. 17.

⁵⁴ BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost: Co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2010. s. 7.

2.3 Školní nezralost

Je přisuzována dítěti, které ještě není dostatečně zralé a připravené na vstup do 1. třídy ZŠ, proto je lepší toto dítě ponechat ještě jeden rok v MŠ. Za tento rok dítě získá patřičné schopnosti, dovednosti a stane se zručnějším. Pokud ho však rodiče navzdory doporučení (ZŠ, MŠ, pediatra, PPP - pedagogicko-psychologické poradny či SPC - speciálně pedagogického centra) přece jen do školy přihlásili, riskují, že dítě bude ze školy chodit frustrované a nešťastné, protože za svými o něco vyspělejšími spolužáky bude patřičně zaostávat.

Vyskytuje se tu však i druhý typ rodičů – jejich dítě je dostatečně zralé a připravené na školní docházku, ale rodič má snahu prodloužit dítěti bezstarostné dětství a tím i pobyt v MŠ. U těchto dětí může dojít k tomu, že se budou v MŠ nudit, protože jejich vrstevníci již odešli do školy a oni si „nemají“ s kým hrát. Pro učitelky MŠ je také velmi obtížné tyto děti zaměstnávat, protože většina činnosti se během každého roku opakuje – dítě však chce vyhledávat nové zážitky, činnosti a dovednosti.

Školní nezralost zahrnuje skupinu aspektů či znaků, které mohou způsobit (zapříčinit) selhání dítěte v ZŠ a proto je doporučen odklad. Mezi tyto aspekty např. patří:

- nedostatečný vzrůst dítěte, špatný zdravotní stav, zvýšená nemocnost, závažná nemoc...
- nevyzrálость psychické stránky, snížené vyjadřovací schopnosti, logopedické vady, opožděný vývoj grafomotoriky, nesoustředěnost – nedostatečná pozornost...
- nadměrná závislost na rodině – rodičích, nadměrný strach z nového prostředí, emocionální a sociální labilita...

Kdo pozná nezralost dítěte⁵⁵

- a) Rodiče: znají své děti nejlépe – někdy jim však chybí možnost srovnání svého dítěte s ostatními vrstevníky; rozhodují o odkladu povinné školní docházky u svého dítěte a také o vyšetření v PPP;

---

⁵⁵ Odklad školní docházky (Pedagogicko-psychologická diagnostika). *Rodina*. 1999 [cit. 2012-01-25]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek203.htm>

- b) Mateřská škola: učitelka mateřské školy tráví s dětmi poměrně dost času a tak dané dítě zná a může ho srovnávat s ostatními vrstevníky; dává také rodičům signál, že jsou u dítěte nějaké problémy; může navrhnout rodičům návštěvu PPP či logopedického centra; zabezpečuje přípravu předškolního dítěte na školní docházku;
- c) Lékař (dětský lékař, ortoped, klinický psycholog): podílí se na diagnostice školní nezralosti a to v oblasti fyzické (somatické) – špatný zdravotní stav, zvýšená nemocnost, závažná nemoc, menší fyzická vyspělost, nižší odolnost organismu vůči vnějším vlivům...; odklad povinné školní docházky může rodičům pouze doporučit;
- d) Základní škola (učitel ZŠ u zápisu): při zápisu do 1. třídy ZŠ bývá nenásilnou formou posuzována školní zralost dítěte – řada škol se snaží najít prostředky, které by mohly pomoci odhalit problémové dítě (např. zápis se uskutečňuje formou pohádky, kdy dítě v průběhu řízené činnosti plní úkoly – ověřují oblasti školní zralosti);
- e) PPP (pedagogicko-psychologická poradna): dítě může být vyšetřeno pouze se souhlasem rodičů; pomocí specializovaných prostředků posuzuje školní zralost dítěte; odklad povinné škol. docházky může rodičům pouze doporučit; odborník v PPP posuzuje komplexní vývoj dítěte a vydává doporučení pro další vzdělávání – výchovu;
- f) SPC (speciálně pedagogické centrum): provádí speciálně pedagogickou diagnostiku u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami – spolupráce s SPC probíhá po celý vývoj dítěte; vydává doporučení pro postup při vzdělávání;

Diagnostické metody školní zralosti

Pro určení školní zralosti či nezralosti se většinou využívá:

1. Orientační test škol. zralosti => Kern-Jiráskův test (hojně využíván v MŠ či v PPP), který se snadno vyhodnocuje, netrvá dlouho a dítě tolik nezatěžuje. Tento test může upozornit na problémovou oblast, ale přímo nediodnostikuje škol. nezralost => posouzení přísluší psychol. vyšetření v PPP či SPC. Selhání v testu nemusí nezbytně znamenat nezralost dítěte, ale ukazuje na potřebu zjistit

příčiny tohoto selhání a individuálně je u daného dítěte řešit (např. prostřednictvím individuálně vzdělávacího plánu – dále jen IVP). Test neumožňuje posoudit verbální projev (verbální dovednosti) dítěte – je potřeba samostatně prověřit komunikaci, vázanost rozhovoru a chyby v projevu např. s učitelkou ZŠ u zápisu, při návštěvě psychologa v PPP, v logopedickém centru či při komunikaci s učitelkou v MŠ.⁵⁶

Jiráskův test zahrnuje:

- kresbu lidské (mužské) postavy – zjišťuje lateritu dítěte, rozumovou a grafomotorickou úroveň;
  - napodobení psacího písma (věty „Eva je tu“) – zjišťuje pozornost při práci;
  - obkreslení skupiny bodů – zjišťuje přesnost, soulad ruky a zraku;
2. Edfeldtův reverzní test: tento test dokáže zjistit úroveň zralosti zrakového vnímání dítěte – jeho schopnost zjistit otočené a obrácené tvary (zrcadlové tvary) => zjišťuje tedy připravenost dítěte ke čtení; dítě určuje, zda jsou obrazce stejné nebo rozdílné (např. v dané rovině); test je určen pro děti 5 – 8 let;⁵⁷
  3. Test obkreslování (Z. Matějček a M. Vágnerová): jedná se o test, kdy dítě provádí kresbu podle předlohy; slouží k hodnocení vizuálního vnímání, senzomotorické koordinace a jemné motoriky; dítě kreslí podle modelu, který má po celou dobu k dispozici, je vyloučen vliv paměti a představitosti; test má širší věkové rozpětí: děti 5 – 12 let;⁵⁸
  4. Standardizované inteligenční testy u dětí předškolního věku: např. sem můžeme zařadit Wechslerův inteligenční test (WISC III.) a Stanford-Binetův inteligenční test.

---

⁵⁶ Zpracováno z osobních zápisků ze školení – Školní zralost a školní připravenost (Blansko, jaro 2011).

⁵⁷ Vnímání a jeho závady a poruchy a diagnostika. *Psychologie v teorii a praxi*. 2008 [cit. 2012-01-25]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/0812/vnimani-a-jeho-zavady-a-poruchy>

⁵⁸ Test obkreslování. *Psychodiagnostika*. [cit. 2012-01-25]. Dostupné z: http://www.psychodiagnostika-sro.cz/cz/Katalog_popis.asp?kod=552&ZozArg=1&Kateg=1

Pro diagnostiku školní zralosti a školní připravenosti využívají specializovaná centra i další testy, které se zaměřují na různé oblasti školní zralosti. Tím přímo zjišťují nedostatky dítěte v dané oblasti a navrhnou nápravu či přesný postup pro jeho plnohodnotné rozvíjení. Pokud je to nutné stanovují IVP či přidělení asistenta.

Na závěr tématu školní nezralost bych chtěla uvést vlastní názor, který osvětluji rodičům i v naší MŠ: „Nezralé jablíčko někdy do podzimu dozraje!“

2.4 Odklad povinné školní docházky

Tento pojem nalezneme přesně vymezen v zákoně č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a dalším vzdělávání (zkráceně nazván „Školský zákon“). Každý rodič je povinen přihlásit své dítě k zápisu k povinné školní docházce a to v kalendářním roku, ve kterém má dítě zahájit povinnou školní docházku. Rodiče se sice mohou rozhodnout pro odklad již před zápisem, ale i tak mají povinnost dítě ke školní docházce přihlásit.

O odkladu povinné školní docházky vždy rozhodují rodiče dítěte (mají poslední slovo). Mohou se však řídit i doporučeními, které vydává PPP či SPC a lékař na jejich dítě. Svoji žádost o odklad povinné školní docházky předají příslušné základní škole (ve které došlo k zápisu) – musí k ní doložit dvě doporučení (z PPP či SPC a od ortopeda, lékaře – nově i od klinického psychologa).

„Není-li dítě po dovršení šestého roku věku tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to písemně zákonný zástupce dítěte do 31. května kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku, odloží ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden školní rok, pokud je žádost doložena doporučujícím posouzením příslušného školského poradenského zařízení a odborného lékaře nebo klinického psychologa. Začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku.“⁵⁹

Na základě žádosti rodičů o odklad povinné školní docházky vydá ředitel školy rozhodnutí o odkladu a dítěti je tímto prodloužen pobyt v mateřské škole o jeden rok. Tento čas by se měl plnohodnotně využít pro stimulaci vývoje dítěte a pro příznivý rozvoj v problémových oblastech daného jedince (v MŠ i doma). V dalším roce je rodič opět povinen dítě přihlásit k zápisu do 1. třídy ZŠ.

Kromě řádného odkladu povinné školní docházky může dojít i k dodatečnému odkladu povinné školní docházky v průběhu prvního pololetí školního roku. O tomto odložení rozhoduje ředitel školy se souhlasem rodičů a to v důsledku nedostatečné tělesné či duševní vyspělosti. Dítě přestupuje zpět do MŠ (provést citlivě vůči dítěti) a do školy nastoupí až následující školní rok. Dítě je při tomto odkladu vystaveno

---

⁵⁹ Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a dalším vzdělávání: § 37 Odklad povinné školní docházky. [cit. 2012-02-05]
Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novela-skolskeho-zakona-vyklady-a-informace>

velkému stresu, většinou získává nedůvěru ve své schopnosti a znalosti (negativní sebepojetí, méněcennost, neúspěšnost, neschopnost socializace). Většinou k tomuto dodatečnému odkladu dochází u dětí, jejichž rodiče i přes doporučení PPP (SPC) a lékaře dítě do základní školy zapsaly – dítě je pak vystaveno psychickému tlaku (ze strany rodiny, učitelů i vrstevníků), což vede k přetěžování, zvýšené únavě, vyčerpání, zvýšené nemocnosti či dokonce k psychosociálním problémům (např. školní fobie, poruchy příjmu potravy, poruchy chování aj.).

V nejhorším případě může dojít k opakování první třídy – u dítěte byla promarněna možnost řádného odkladu povinné škol. docházky i dodatečného odkladu nebo s ním rodiče nesouhlasili. Dítě opakuje ročník, pokud na konci druhého pololetí neprospěl nebo nemohl být ohodnocen (např. vysoká nemocnost).

U některých dětí může ovšem z vyšetření v PPP nebo u lékaře vyplynout, že jde o zastavený psychický vývoj (vývin) => dítěti odklad povinné školní docházky nepomůže. Většinou se v takovýchto případech pro dítě vytváří IVP – ve spolupráci škola (učitel) – PPP (SPC) – rodič.

3. Sociabilita a projevy chování předškolních dětí

3.1 Sociabilita předškolních dětí

„schopnost, sklon n. potřeba (individua) žít ve společnosti, sdružovat se do společenských skupin, navazovat mezilidské vztahy, družnost, společenskost: s. člověka;“⁶⁰

Jinak řečeno jedná se o schopnost či dovednost předškoláka vstupovat do vztahů ve společnosti, osvojovat si sociální role, navazovat sociální kontakty, sdružovat se, zapojovat se do kolektivu dětí v MŠ, přizpůsobit se (adaptovat) novému sociálnímu prostředí atd.

„Adaptační schopnosti se objevují v prvních šesti letech života a jsou velmi důležité. V tomto období nalezneme počátky formování osobnosti.“⁶¹

*„Předškolní věk je třeba chápat jako období **přípravy na život ve společnosti**, a to z širšího hlediska, než je pouze bezprostředně navazující vstup do školy.“⁶²*

„I když rodinné prostředí stále zůstává privilegovaným zázemím, většina předškolních dětí je schopna se samostatně zařadit do jiných sociálních skupin a navázat zde vztahy, které nejsou závislé na rodičovských kontaktech.“⁶³

Sociální skupiny, které ovlivňují zapojení dítěte do společnosti

Rodina:

Jedná se o přirozené a soukromé prostředí jedince, které mu poskytuje zázemí, jistotu a bezpečí. Umožňuje dítěti akceptaci nové role, adaptaci na nové prostředí a plnohodnotný rozvoj komunikace. Předškolní dítě se však chce vymanit z vlivu dospělých a tím projevit svoji vůli a vlastní schopnosti. Předškolák prahne po získání nových zkušeností, dovedností a po zapojení do nového světa vrstevníků a her (činností).

---

⁶⁰ PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J. a kol. *Akademický slovník cizích slov: A - Ž*. 1. vyd. Praha: ACADEMIA, 1998. s. 698.

⁶¹ MONTESSORI, M. *Absorbující mysl: vývoj a výchova dítěte od narození do šesti let*. 1. české vyd. Praha: Nakladatelství světových pedagogických směrů, 2003. s. 142.

⁶² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. s. 202.

⁶³ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. s. 202 – 203.

Rodič ve světě předškoláka představuje vzor, s nímž se identifikuje (ztotožňuje), přisuzuje mu všemocnost, akceptuje jeho názory, postoje a také příkazy. Identifikací s rodičem si děti posilují svoji sebejistotu a zvyšují vlastní sebehodnocení. Ke ztotožnění dochází především prostřednictvím hry, kdy si dítě zkouší různé role dospělého (hra na rodinu, poštu, obchod, kadeřnictví, opravářskou dílnu atd.). Dítě se snaží akceptovat pravidla a způsoby chování příslušné k dané roli. Jedná se o určitou přípravu na budoucí život. Otec v životě předškoláka většinou představuje autoritu a matka oporu a ochranu. Podstatný je vztah k rodiči opačného pohlaví tzv. oidipovský (syn a matka) a elektrín (dcera a otec) komplex – jedná se o nevědomý sexuální vztah dítěte k rodiči opačného pohlaví, přičemž rodič stejného pohlaví je vnímán jako nežádoucí sok.

Sourozenecké vztahy jsou rozmanité, dítě je vnímá jako zdroj zkušeností a dovedností. Pro jedince mají socializační význam, učí se spolupráci v interakci (kladná i záporná). Sourozenci, kteří jsou věkově blízcí se baví o svých cílech, potřebách, pocitech a zájmech. Starší sourozenec je vnímán jako vzor. Sourozenci mohou vystupovat buď jako spojenci (hra, opora ve společném ohrožení, rozvod rodičů) nebo soupeři (získávání rodičovské pozornosti, lásky či výhod).

Vysokou psychosociální zátěží či traumatem je pro dítě rozvod rodičů. Dítěti se hroutí svět, dochází k ohrožení pocitu jistoty, bezpečí a k ovlivnění postojů (k druhým lidem i k sobě samému). Dítě nedokáže pochopit příčiny a následky rozvodu => obviňuje sám sebe.

Ostatní skupiny:

Vrstevnické skupiny

„Vztahy a chování k vrstevníkům ovlivňují zkušenosti získané v rodině.“⁶⁴

Jedinec vstupuje do rovnocenné skupiny (většinou stejného pohlaví jako je on), ve které může uplatnit své dovednosti. Dítě je schopné překročit hranice a navázat vztahy mimo rodinu. Ve vrstevnických skupinách se projevuje prosociální chování dětí, vzájemné sdílení, rovnost stran, přijetí nového prostředí, pěstování sociálních dovedností, osamostatňování se a sbírání nových zkušeností. V rámci nového kolektivu

---

⁶⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. s. 212.

se dítě dokáže seberealizovat, někdy se však vyskytují projevy nejistoty, strachu či agrese v kontaktu s vrstevníky.

„Tendence ke kontaktu se stejnopohlavními vrstevníky je patrně daná dětskou potřebou upevnit ve skupině svou rodovou identitu a roli, je však i výsledkem přirozeného vzájemného výběru dětí podle zájmů a způsobu komunikace.“⁶⁵

Mateřská škola

Jedná se o první instituci v životě dítěte – je bránou do společnosti, společenských vztahů a sociálních sítí. Dítě se přizpůsobuje novému prostředí, osvojuje si sociální dovednosti, odbourává závislost na rodičích (na matce), učí se přijímat a respektovat novou dospělou autoritu – učitele. Předškolák se zařazuje do skupiny nových neznámých dětí, kde si musí „vydobýt“ své místo a prosadit se. V rámci MŠ si děti různého věku navzájem pomáhají a to při různých činnostech – jsou k tomu vedeni ze strany učitele, který se snaží o soudržnost celé skupiny (kolektivu).

Učitel předškolního vzdělávání je většinou ženského pohlaví v důsledku toho může dítěti chybět mužský vzor, který nemusí pociťovat ani v domácím prostředí (např. z důvodu rozvodu). Učitel MŠ se snaží o plnohodnotný rozvoj dětí, uznává jejich volnost při hře i činnosti a snaží se je zapojit do kolektivu. Měl by dětem projevovat trpělivost, lásku a uznání. Pro učitele je důležitá spolupráce s rodiči a projevuje se prostřednictvím rovnocenného vztahu rodič=učitel=dítě.

„Návyky a adaptační mechanismy získané ve vzájemné interakci v mateřské škole se tak stávají, jsou-li pozitivní, dobrou přípravou na novou situaci ve škole.“⁶⁶

Dospělí

Pro rozvoj dětské osobnosti je důležitý vliv dospělých. Dítě vnímá různorodost společenských typů osobnosti, osvojuje si sociální dovednosti, prosociální chování, vytváří si vztah a porozumění k druhým lidem, zvyšuje si sebedůvěru i sebeovládání, sleduje vztahy mezi lidmi a rozšiřuje své sociální síť.

---

⁶⁵ JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita: Vývoj a úskalí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. s. 122.

⁶⁶ ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. 1. vyd. Brno: DOPLNĚK, 2000. s. 90.

„Pokud je osobnost většiny lidí nedostatečně rozvinutá, je to chyba lidstva samotného a je následkem toho, že rozvoj důležitých vlastností je v rozhodujících formativních obdobích dětství bržděn.“⁶⁷

Vliv na vstup do společnosti má osobnost jedince, kterou ovlivňuje i dědičný podklad dítěte. Dědičnost má totiž největší vliv na formování temperamentu, potom na schopnosti (intelektuální) a nejméně ovlivňuje formování rysů charakteru. Důležitá je tedy vzájemná interakce dědičnosti a vlivu prostředí.

Role, které předškolní dítě zastává: role dítěte (r. děvčete, r. chlapce), role sourozence, role vrstevníka, role kamaráda, role žáka MŠ, atd.

„Zdá se, že rozumný pohled na formování klukovských a holčičích rolí v sobě zahrnuje rovnost příležitostí k nejrůznějším herním, pracovním i uměleckým aktivitám. Stejně jako možnost ponechat dětem dostatek vlastního prostoru a tvořivosti při hře, ztvárňování příběhu či zacházení s hračkami v rámci obecných pravidel (neubližovat druhému, schválně nic neničit, respektovat určitá režimová opatření atd.).“⁶⁸

---

⁶⁷ MONTESSORI, M. *Absorbující mysl: vývoj a výchova dítěte od narození do šesti let*. 1. české vyd. Praha: Nakladatelství světových pedagogických směrů, 2003. s. 145.

⁶⁸ KRAMULOVÁ, D. Rozvíjíme lidské vztahy: Holky se neperou a kluci nepláčou. Nebo je to jinak?. *Informatorium: časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD*. 2008, roč. 15, č. 8, s. 19.

3.2 Projevy chování předškolních dětí

„Pro předškolní dítě je stále primární zaměření na sebe, vlastní zájmy a uspokojení vlastních potřeb, ale již dovedou brát ohled na jiné a jejich zájmy.“⁶⁹

Dětské projevy chování ovlivňují změny ve vývojových stádiích jedince, kdy dítě překračuje určitou hranici a musí se s ní vyrovnat, přijmout nové prostředí, podmínky a docílit duševní rovnováhy. Jakákoli životní změna či situace (pozitivní i negativní) ho může vyvést z této rovnováhy. Např. rozvod rodičů může u předškolního dítěte zapříčinit nespavost, pomočování, nesoustředěnost, vnitřní neklid (citovou labilitu), lekavost, plačtivost, vzdorovitost až agresivitu. Každý předškolák se musí naučit zvládat tyto nenadálé situace a to prostřednictvím pozorování druhých lidí při zvládání krizových situací a také identifikací s nimi (rodiče, starší sourozenci, vrstevníci, učitel a ostatní dospělí).

„Dítě má schopnost podvědomě vyjevovat zažívané problémy v nejrůznějších příznacích.“⁷⁰

Emoční rozpoložení a duševní svět jedince ovlivňuje jeho chování projevující se navenek. Pokud dítě zasáhne emoční vypětí, tak se to projeví v jeho zranitelnosti a ve zhoršené adaptaci na novou situaci. Emoční a psychická stránka osobnosti dítěte ovlivňuje jeho celkový vývoj, proto je pro dítě důležitá plnohodnotná výchova a zdravý vztah s rodiči, sourozenci, příbuznými, vrstevníky, učiteli, dospělými atd.

„Výchova, která nepřikazuje a nezakazuje prožívání určitých emocí, umožňuje už v dětském věku lépe porozumět vlastním citům a učit se s nimi zacházet.“⁷¹

Hlavní skupiny emocí, které se u dětí projevují: hněv (zuřivost, podrážděnost, násilnictví...), smutek (osamělost, deprese, sebelítost...), strach (úzkost, nervozita, leknutí, ohrožení...), radost (euforie, uvolnění, štěstí...), láska (zbožňování, důvěra,

---

⁶⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. s. 219.

⁷⁰ ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. 1. vyd. Brno: DOPLNĚK, 2000. s. 93.

⁷¹ KRAMULOVÁ, D. Rozvíjíme lidské vztahy: Holky se neperou a kluci nepláčou. Nebo je to jinak?. *Informatorium: časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD*. 2008, roč. 15, č. 8, s. 18.

přátelskost...), překvapení (úžas, šok, údiv...), odpor (nechut', hrůza, opovrhování...) a hanba (lítost, poníženost, pocity viny...).⁷²

„Osobnost dítěte modeluje řada vlivů. Dá se předpokládat, že dítě s bohatými pozitivními sociálními zkušenostmi bude optimističtější, aktivnější, vynalézavější, bude vyhledávat styky s lidmi, aktivně získávat zkušenosti a další poznatky, bude mít mnohostrannější zájmy, bude obohacovat druhé.“⁷³

Jak jsem již uvedla v jednom z odstavců o sociálním vývoji – sociální projevy chlapců a děvčat jsou rozdílné. Chlapecké chování se projevuje zvýšenou agresivitou (přímá, fyzická), soutěživostí, urážlivostí, vyšším sebevědomím, laxním dodržováním norem a pravidel společnosti, plačtivost je považována za projev slabosti. Chování děvčat se projevuje emocionalitou a empatií, starostlivostí o druhé, dodržováním norem, nižším sebevědomím, sníženou agresivitou (nepřímá, verbální), plačtivost je považována za projev strachu.

V rámci pochodů, které se uvnitř předškoláka utváří, může docházet k rozdílnému projevu chování navenek např. poruchy spánku, úzkostné sny, noční pomočování, koktání, nechutenství, zlozvyky (okusování nehtů, okolní kůžičky, dloubání v nose, cucání palce aj.), hyperaktivita, ostýchavost, uzavřenost, projevy žárlivosti, sympatie a empatie, neposlušnost, vzdorovitost, záchvaty vzteku a negativismu, agresivita, pomoc druhým – prosociální chování (projevuje se většinou ke konci předškolního věku dítěte), altruismus x egoismus, projevy reciprocity mezi vrstevníky atd.

„V průběhu předškolního věku získává dítě dostatečně jasnou představu o tom, co je či není v jeho chování správné. Ve značné míře se v této době navozují schopnosti řídit sám sebe v souladu se společenskými pravidly a podmínkami, a to jak v rodině, tak v předškolním zařízení.“⁷⁴

Rozvoj vlastního svědomí působí na předškoláka jako autoregulační prostředek – dítě vnímá a hodnotí své vlastní působení ve světě. Jedná se o vnitřní činitel sociální

---

⁷² ZELINOVÁ, M. *Hry pro rozvoj emocí a komunikace: koncepce a model tvořivé humanistické výchovy*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. s. 40.

⁷³ PALATINOVÁ, A. Rozvíjíme lidské vztahy: Vstup do světa jiných lidí. *Informatorium: časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD*. 2007, roč. 14, č. 6, s. 12.

⁷⁴ PALATINOVÁ, A. Rozvíjíme lidské vztahy: Vstup do světa jiných lidí. *Informatorium: časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD*. 2007, roč. 14, č. 6, s. 12.

kontroly dítěte. Pokud dítě splnilo daný úkol či činnost má své svědomí „čisté“ (dobré svědomí) a jestli na daný úkol či činnost zapomnělo (vědomě) objevuje se pocit viny (v podobě výčitek). Důležitá je podpora žádoucího chování ze strany dospělých (správný vzor).

„Chování dítěte je do jisté míry omezováno hranicemi, v nichž se může pohybovat. Hodnotová neboli mravní orientace je určována i cíli, k jejichž dosažení je úsilí dítěte orientováno (hodnoty etické, materiální, duchovní). Dítě postupně poznává, že existují určité normy, zásady, hodnoty a principy, které regulují jeho chování.“⁷⁵

---

⁷⁵ PALATINOVÁ, A. Rozvíjíme lidské vztahy: Vstup do světa jiných lidí. *Informatorium: časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD*. 2007, roč. 14, č. 6, s. 12.

Empirická část

4. Výzkum rozdílů v sociabilitě, chování a školní zralosti dětí

4.1 Cíl výzkumu, metodologie, charakteristika zařízení a výzkumného vzorku

Cíl empirického výzkumu

Cílem mého empirického výzkumu bylo šetření, které mělo zjistit názory rodičů na důležitost docházky dětí do MŠ, projevy neverbální komunikace v rámci výchovného působení na děti, trávení či využití volného času rodiny, obeznámenost se školní zralostí dětí, působení výchovných vlivů, změny ve vývojové zralosti u chlapců a děvčat, vliv vzorů na děti, adaptace dětí na nové prostředí a rozvoj edukačně – stimulačních programů v rámci MŠ.

Hypotézy

H1: Rodiče považují za důležitější docházku dětí do MŠ již od 3 let věku dítěte, než docházku pouze v posledním roce před vstupem do 1. třídy ZŠ.

H2: Rodiče dnes projevují větší zájem o předškolní vzdělávání a školní zralost svých dětí než tomu bylo dříve.

H3: Více rodičů si uvědomuje potřebu působení rozmanitého prostředí na rozvoj sociálních vztahů dítěte, než rodičů, kteří toto působení omezují jen na vliv rodiny.

H4: Děti jsou více ovlivňovány pozitivními vzory (rodina, vrstevníci, ostatní dospělí, učitelé MŠ...), než negativními vzory.

Metoda sběru dat

Metodu, kterou jsem si zvolila pro kvantitativní výzkum, byla technika dotazníku. Jako respondenty jsem oslovila rodiče z MŠ Žďárec, kde pracuji jako učitelka. Z důvodů zjištění co nejpravdivějších a nejobjektivnějších odpovědí je zvolen dotazník anonymní, ale i přesto nemohu u určitých otázek zaručit 100% objektivitu

respondentů. Dotazník obsahuje sedmnáct otázek – uzavřené, otevřené i polootevřené otázky, kde mohli rodiče vyjádřit svůj svobodný názor na danou problematiku.

Samotná příprava dotazníku, výběr otázek a jejich formulace byla dosti náročná. Průzkum probíhal od prosince 2011 do února 2012. Bylo rozdáno 49 dotazníků – z toho se vrátilo 41 dotazníků. Z pohledu pohlaví bylo více respondentů ženského pohlaví, jelikož v MŠ máme tři matky samoživitelky.

Charakteristika zařízení

Výzkumné šetření v rámci dotazníkové techniky sice probíhalo v domácnostech jednotlivých rodin, ale i tak bych chtěla krátce přiblížit prostředí MŠ, kam rodiče své děti vodí.

MŠ se nachází na pomezí Vysočiny a Jihomoravského kraje, je příspěvkovou organizací, provozovatelem je obec a je součástí ZŠ. Jedná se o jednotřídní smíšenou mateřskou školu s celodenní docházkou. Věkové rozmezí dětí je od 2 do 6 let a maximální kapacita je 27 dětí.

Hlavním cílem MŠ je podporovat samostatnost dětí při rozhodování, rozvíjet jejich sebevědomí, vést děti k rozvoji jejich přirozených schopností a dovedností, podporovat kamarádské vztahy mezi dětmi a rozvíjet zájmy a tvůrčí schopnosti dětí při poznávání přírodního a sociálního prostředí.

MŠ je zaměřena na environmentální výchovu dětí – výchova zahrnuje kladný vztah k přírodě, poznávání přírody, zaměření na ekologii a prohlubuje vztah člověka k okolnímu světu.

Charakteristika výzkumného vzorku

Na dotazník odpovědělo celkem 41 respondentů, z toho bylo 22 žen a 19 mužů. Celkový počet rozdaných dotazníků mezi rodiče byl 49 – návratnost i úspěšnost ve vyplňování dotazníků byla tedy dost vysoká. Věkový horizont respondentů byl od 26 let do 52 let. Jednalo se o respondenty, kteří žijí ve stejné lokalitě, jako se vyskytuje budova MŠ (na vesnici). Jejich působení na děti je tedy ovlivněno i prostředím ve kterém vyrůstají.

Jak jsem již naznačila v druhém odstavci o sběru dat, tak důvodem vyššího počtu ženského pohlaví u respondentů jsou matky samoživitelky, které výchovu dítěte převzaly na sebe (dítě jim bylo svěřeno do péče soudem).

Výběr souboru respondentů jsem zúžila pouze na rodiče z jedné MŠ. Pokud bych se však mohla tomuto tématu věnovat delší dobu či ho mohla podrobněji zkoumat, zaměřila bych svoji pozornost např. na celý kraj Vysočina či Jihomoravský kraj – tím bych rozšířila počet respondentů a celkový zájem o téma předškolního vzdělávání.

Reprezentativnost vzorku je tedy mírně ovlivněna menším počtem respondentů. I přesto si však myslím, že výsledky jsou dosti zajímavé.

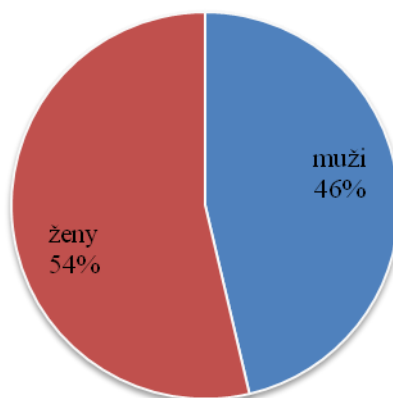
Co se týče ochoty ze strany rodičů, tak tu je nutno zmínit a vyzdvihnout – rodiče vyplňovali dotazník velmi poctivě, k jednotlivým položkám uváděli konkrétní případy a dá se usuzovat, že měli zájem o celkové vyplnění dotazníku.

Rodiče vyplňovali dotazník ve formě papírové. A z mé strany měli příležitost získat zpětnou vazbu při řešení jakékoli otázky. Přitom jsem jim ze své strany zaručila anonymitu a vstřícné jednání.

Tab. a graf č. 1 Pohlaví respondentů

Pohlaví	Počet	Procent. vyjádření (%)
Muži	19	46
Ženy	22	54
Celkem	41	100

Pohlaví respondentů (%)

4.2 Vyhodnocení výsledků

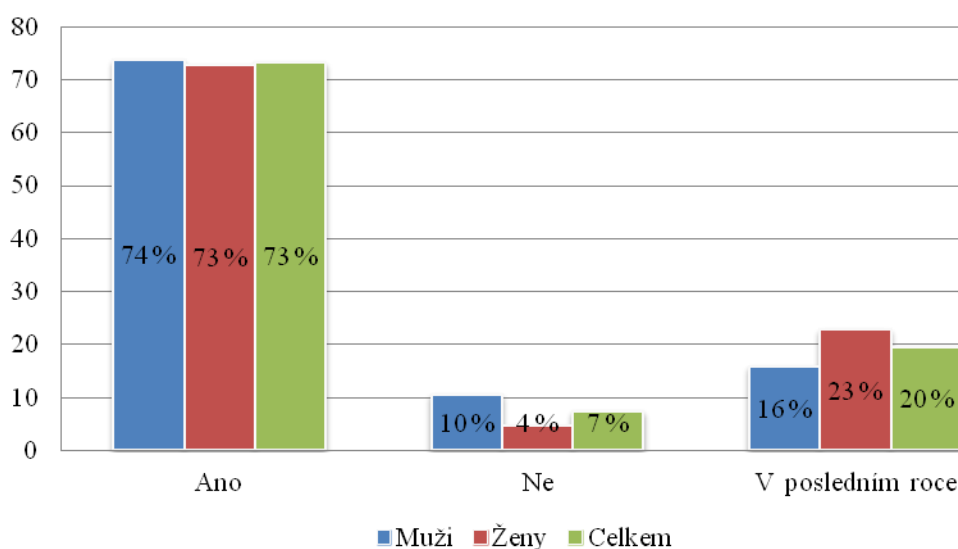
Při zpracování a vyhodnocení výsledků dotazníku jsem se nejdříve zaměřila na celkový pohled rodičů a teprve poté na různé pohledy dle pohlaví rodičů. Většinu uzavřených otázek jsem zpracovala do tabulek a grafů, polootevřené a otevřené otázky budu postupně vysvětlovat v rámci této kapitoly.

Nejdříve se zaměřím na otázku, která není v dotazníku očíslovaná, vyskytuje se hned na začátku dotazníku v základních otázkách pro rodiče. Jedná se o názor rodičů na návštěvnost neboli docházku do MŠ předškolními dětmi.

Tab. a graf č. 2 Návštěvnost MŠ předškoláky dle názoru rodičů

Pohlaví	navštěvování MŠ		
	Ano	Ne	V posledním roce
Muži	14	2	3
Muži (%)	74	10	16
Ženy	16	1	5
Ženy (%)	73	4	23
Celkem (%)	73	7	20

Návštěvnost MŠ předškoláky (%)

Dle těchto výsledků je tedy zcela jasné, že nadprůměrná většina všech respondentů (přesněji 73 %) si myslí, že docházka do MŠ je pro předškolní děti (3 – 6 let) důležitá. Někteří respondenti však zvolili i další odpověď „pouze v posledním roce před vstupem do školy“ (20 %) a zbytek respondentů (7 %) se přiklonilo k názoru, že docházka do MŠ není důležitá.

Tento názor o návštěvnosti či docházce propojím s otázkou číslo (dále jen ot. č.) 13 (není graficky znázorněna), která se zamýšlí nad povinným předškolním vzděláváním daným ze zákona a to alespoň na poslední rok před vstupem dětí do ZŠ. Většina mužů i žen se s tímto návrhem ztotožňují (70 %) a docházku dětí do MŠ považují za důležitou pro plnohodnotný rozvoj všech dovedností a znalostí. Sotva 20 % respondentů se domnívá, že záleží pouze na rozhodnutí a názoru rodičů a 10 % nemá vyhraněný názor.

Ot. č. 1 řeší předškolní vzdělávání přímo respondentů – 88 % z nich navštěvovalo ve svém dětství MŠ.

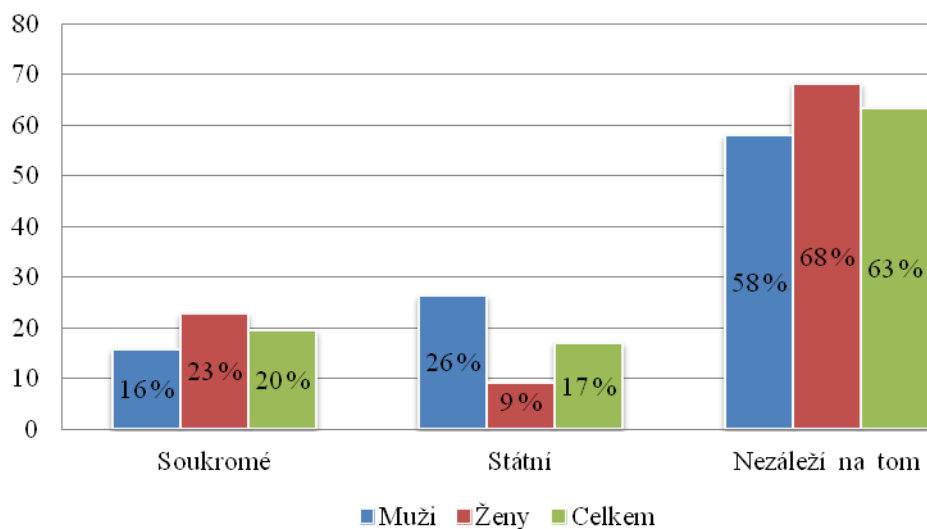
U ot. č. 2 jsem zjišťovala názory respondentů na předškolní vzdělávání spjaté s dnešní dobou a s dobou zhruba před 30 – 40 lety (za dob jiného režimu v ČR). Nejčtenější bylo toto tvrzení „v současnosti je úkolem mateřské školy doplňovat rodinnou výchovu a plnohodnotně připravit předškolní dítě na školní docházku“ (78 % všech respondentů). U žen se také hojně vyskytovalo tvrzení, že v minulosti měli hlavní slovo učitelé a muži zase propagovali rovnocenný vztah všech subjektů (rodič=dítě=učitel). Zajímavé byly individuální názory jednotlivců (jak žen, tak mužů) např. v dnešní době je lepší kvalita výuky (využívání nových metodických pomůcek); individuální přístup učitelů ke každému dítěti; děti nejsou nuceni do činností (možnost výběru) či jídla, které jim nechutná; děti mají více možností a prostředků než dříve a učitelé mají možnost absolvovat různá školení a také mají větší množství materiálů pro výuku;

V další otázce se zajímám o výběr mateřských škol ze strany respondentů a to bez ohledu na finanční stránku rodiny. Roste totiž počet soukromých MŠ zaměřených např. na jazykovou výuku, zdravé školky, MŠ s různými vzdělávacími přístupy (montessori, waldorfská MŠ aj.) atd.

Tab. a graf č. 3 Výběr MŠ dle názoru rodičů (bez ohledu na finanční stránku rodiny)

Pohlaví	Výběr MŠ		
	Soukromé	Státní	Nezáleží na tom
Muži	3	5	11
Muži (%)	16	26	58
Ženy	5	2	15
Ženy (%)	23	9	68
Celkem (%)	20	17	63

Výběr MŠ (%)

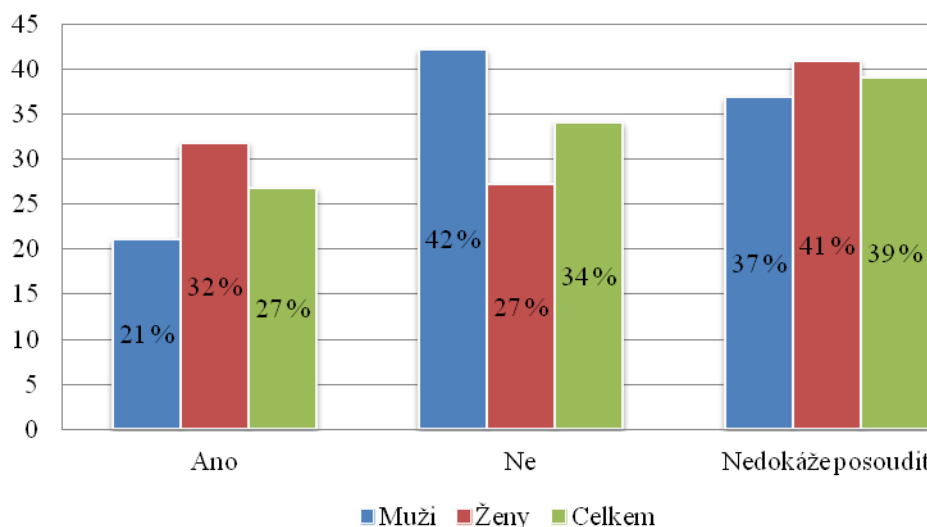
Z daných výsledků je patrné, že většině respondentů je jedno, zda se jedná o státní či soukromou předškolní instituci (MŠ). Spíše jim záleží na individuálním přístupu k danému dítěti ze strany učitele.

Ot. č. 4 zjišťovala postoj respondentů k matkám samoživitelkám, zda mohou při své výchově na dítě plnohodnotně výchovně působit.

Tab. a graf č.4 Výchovné působení matky samoživitelky dle názoru rodičů

Pohlaví	Plnohodnotná výchova matky samoživitelky		
	Ano	Ne	Nedokáže posoudit
Muži	4	8	7
Muži (%)	21	42	37
Ženy	7	6	9
Ženy (%)	32	27	41
Celkem (%)	27	34	39

Plnohodnotná výchova matky samoživitelky (%)

U této otázky bylo patrné, že ženy těžko posuzují („nedokáží posoudit“) situaci matky samoživitelky (41 %), protože většina z nich má po svém boku partnera. Ale pokud by se měly rozhodnout mezi plnohodnotným a neplnohodnotným působením, tak si vyberou plnohodnotné působení své výchovy (32 %). Muži však stejného názoru nejsou. Přiklánějí se k odpovědi, že matka samoživitelka nedokáže na dítě plnohodnotně výchovně působit (42 %).

Pro kladný vývoj dítěte je důležitá neverbální (neslovní) komunikace ze strany rodičů. Vždyť dítě je pozorovatelem různých situací nejdříve v rodině a pak i ve společnosti, přejímá od rodičů různé vzorce chování a snaží se s nimi identifikovat. V ot. č. 5 jsem zjišťovala, jaké jsou nejčastější projevy neverbální komunikace rodičů vůči svým dětem (není graficky znázorněno). Mezi nejčtenější odpovědi mohu zařadit: úsměv, pohazení, křik, objetí, oční kontakt, zamračení, poplácání po zádech, milý tón hlasu, výhrušné zvednutí ukazováčku. Méně četné byly tyto odpovědi: pokyvování hlavou, pokrčení ramen, postrčení, klepání prsty o stůl, mazlení, pusinkování, plácnutí na zadeček či přes ručičku a hry s prsty (projevy jemné motoriky).

Volný čas rodičů a volný čas pro rodinu je z dětského pohledu důležitý – dítě chce být ve středu dění, prostřednictvím různých aktivit se prohlubuje jeho učení a vnímání, ale také přejímá různé postoje k daným činnostem. Volný čas rodin na venkově a ve městě se dost liší – děti na venkově jsou totiž více zapojeni do prací na zahradě, v dílně, pomáhají s obstaráváním domácích zvířat. Děti ve městě zase mají kvalitnější přístup ke kulturním akcím, k návštěvnosti různých kroužků a dětských

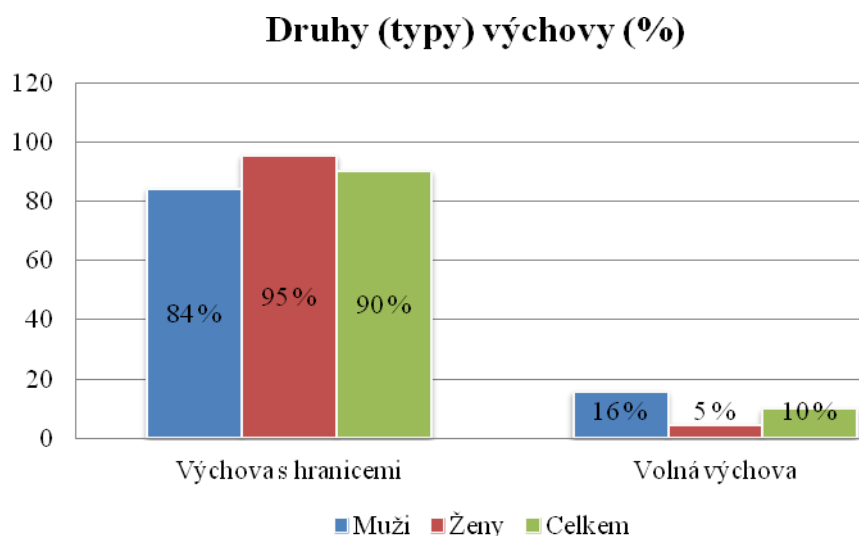
center. Celkově se však ve společnosti hovoří o tom, že rodiče v dnešní době nemají na děti dostatek volného času, neprovozují s nimi dostatek společných aktivit, neumí navázat vztah ke svým dětem, ale zase na druhou stranu mají více možností či prostředků pro trávení volného času (více s dětmi cestují), zapojují je do sportovních aktivit, volných aktivit, kroužků, posílají je na dětské tábory – dítě je sice „zaměstnáno“, plně využívá svůj volný čas, ale netráví ho s rodiči.

Na využití volného času rodin jsem se zaměřila v ot. č. 6 (není graficky znázorněno). Mezi nejoblíbenější činnosti či aktivity patří: společné sporty, vycházky, práce (na zahradě, v dílně, při obstarávání zvířat či domácí práce), čtení pohádek, cestování a výlety, hry (stolní hry, skládání puzzle atd.), kreslení, zpívání, aj.

U ot. č. 7 si respondenti vybírali mezi výchovou s hranicemi (dítě zná pravidla a povinnosti, která se musí ve společnosti dodržovat) a volnou výchovou (pravidla nejsou předem určená, „dítě vyrůstá, jak dříví v lese“).

Tab. a graf č. 5 Druhy využívané výchovy z pohledu rodičů

Pohlaví	Výchovné působení	
	Výchova s hranicemi	Volná výchova
Muži	16	3
Muži (%)	84	16
Ženy	21	1
Ženy (%)	95	5
Celkem (%)	90	10

V tomto grafu je viditelné, že respondenti volí výchovu s hranicemi a pravidly (90 %). Zrovna u této otázky bych o daném výsledku mohla polemizovat, protože

v rámci své pracovní profese mám v patrnosti výchovné působení rodičů a někdy se mi zdá, že si hranice a pravidla ve výchově spíše stanovují děti než rodiče. Zajímavý je také fakt, že výchovu s hranicemi propaguje více žen (95 %), jak mužů (84 %).

Co se týče dalších dvou otázek č. 8 a 9 (nejsou graficky znázorněné), zde jsem chtěla zjistit informovanost či obeznámenost respondentů s předškolním vzděláváním, přesněji se školní zralostí dětí. Ot. č. 8 byla směřována na oblasti školní zralosti dítěte – většina respondentů (71 %) zvolila správnou odpověď. Tím jsem si potvrdila, že informovanost rodičů je dostatečná, ale mohla by být ještě vyšší a to v rámci větší spolupráce s učiteli a dalšími institucemi pro zjišťování školní zralosti (PPP, SPC). V ot. č. 9 se 85 % respondentů přiklonilo k záporné odpovědi – což znamená, že i kdyby měli pochybnosti ve školní zralosti svého dítěte bez doporučení z MŠ či ZŠ by poradnu nenavštívili. U těchto otázek je důležité, aby rodiče vnímali vztah všech subjektů v předškolním vzdělávání opravdu rovnocenně a učitele v MŠ brali jako partnera, který se jim snaží pomoci.

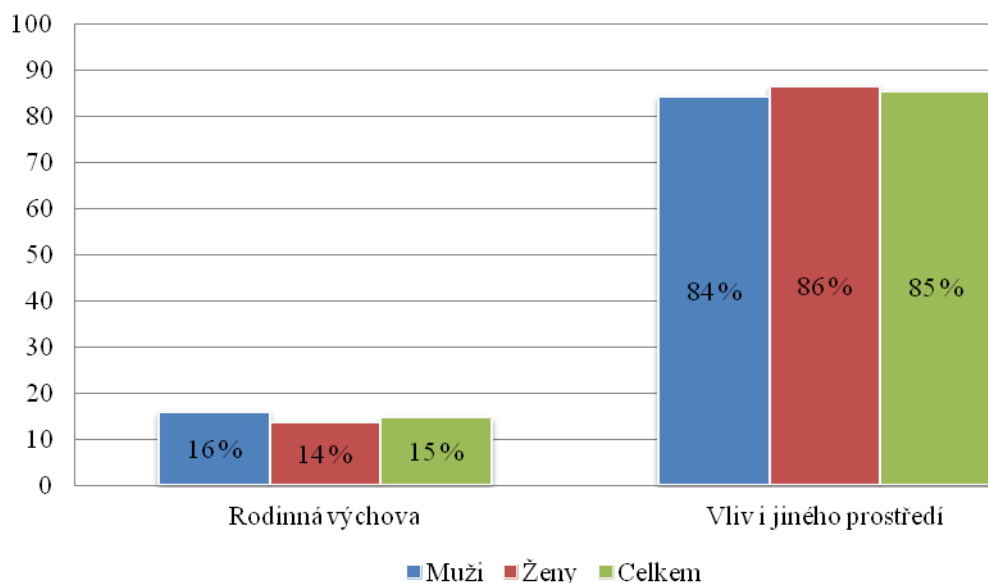
Ke školní zralosti se váže i ot. č. 10 (není graficky znázorněno) – dle různých studií je ověřeno, že děvčata jsou oproti chlapcům vývojově zralejší (psychosociálně vyspělejší) – zajímala jsem se o důvod dle názoru respondentů. Více jak polovina respondentů (56 %) se domnívá, že chlapci mají nižší sociální a pracovní zralost (jsou biologicky i psychologicky křehčí a zranitelnější); 14 % respondentů se přiklání k názoru, že rodiče (vychovatelé) či učitelé projevují rozdílný přístup k chlapcům a dívkám; 20 % přiznalo, že neví jaký je důvod rozdílů a 10 % respondentů vyjádřilo svůj vlastní individuální názor např. důvod je dán biologicky; tvrzení o vyšší zralosti dívek je nepravdivé; dívky jsou samostatnější (menší fixace na matku);

Ot. č. 11 zjišťuje, zda se respondenti domnívají, že předškolní dítě je ovlivněno především rodinnou výchovou.

Tab. a graf č. 6 Výchovné vlivy dle názoru rodičů

Pohlaví	Působení výchovných vlivů	
	Rodinná výchova	Vliv i jiného prostředí
Muži	3	16
Muži (%)	16	84
Ženy	3	19
Ženy (%)	14	86
Celkem (%)	15	85

Výchovné vlivy (%)

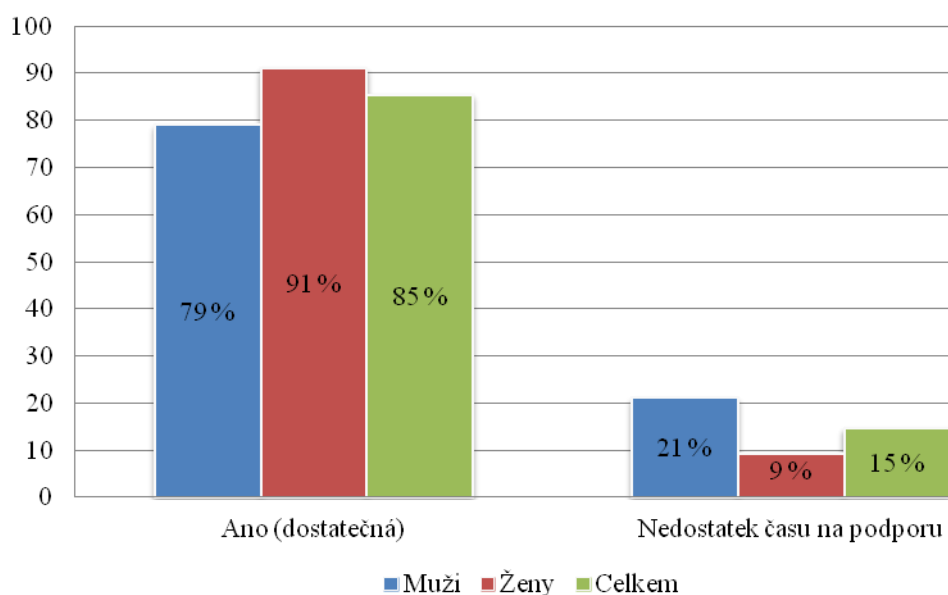
Jak je z grafu patrné, tak většina respondentů (85 %) se domnívá, že na vývoj dítěte má vliv nejen rodinná výchova, ale i vliv jiného prostředí (vrstevníci, pracovníci a prostředí MŠ, ostatní dospělí). Děti potřebují rozmanité prostředí pro svůj plnohodnotný rozvoj, čerpají z něj nové vzorce chování a jednání ve společnosti, snaží se zapojovat do nových skupin mezi vrstevníky prostřednictvím komunikace a identifikují se s rodiči či jiným dospělým.

Podpora kamarádských (vrstevnických) vztahů je pro dítě velice důležitá, dítě je přijímáno do nové společnosti, navazuje kontakty, prohlubuje komunikační techniky, projevuje své postoje, touhy, chování a nachází samo sebe. V ot. č. 12 se k tématu podpora kamarádských vztahů vyjádřili i respondenti.

Tab. a graf č. 7 Podpora kamarádských (vrstevnických) vztahů dětí ze strany rodičů

Pohlaví	Podpora kamarádských (vrstevnických) vztahů	
	Ano (dostatečná)	Nedostatek času na podporu
Muži	15	4
Muži (%)	79	21
Ženy	20	2
Ženy (%)	91	9
Celkem (%)	85	15

Podpora kamarádských (vrstevnických) vztahů (%)

Pro svůj kladný vývoj dítě potřebuje ve svém prostředí, okolí dobré/pozitivní vzory (v rodině, sousedství, u vrstevníků – kamarádů, učitelů MŠ...). V ot. č. 14 (není graficky znázorněno) se nad tímto tématem zamýšlí respondenti – stanovují, zda není v nějaké oblasti lidské společnosti u jejich dětí problém. 83 % z nich odpovědělo, že na jejich děti působí dobré/pozitivní vzory; 7 % nachází problémy ve vrstevnických skupinách; 4 % v sousedských vztazích; 3 % v rodinném prostředí (v důsledku uspěchané doby – stres, nervozita) a 3 % tuto otázku nedokáží objektivně posoudit.

V této době, kdy začínají vyvstávat problémy s připraveností předškoláků do 1. třídy ZŠ se rozšiřují edukačně – stimulační programy, které jsou zaměřeny na vytváření kamarádských vztahů mezi dětmi, působí na posilování sebevědomí a samostatnosti každého dítěte. Dále se snaží zapojit rodiče přímo do děje – sledují své dítě při plnění úkolů, učí se vnímat rozdíly mezi dětmi a především se mohou dozvědět, jak s vlastním dítětem plnohodnotně pracovat (jak ho rozvíjet). Cílem těchto programů je rozvíjet schopnosti a dovednosti předškoláků důležité pro zvládnutí vstupu do ZŠ. V rámci svého dotazníku (ot. č. 15) jsem chtěla zjistit zájem rodičů o tento program, který bych chtěla od příštího školního roku (od měsíce září) rozjet i v naší MŠ (přímo

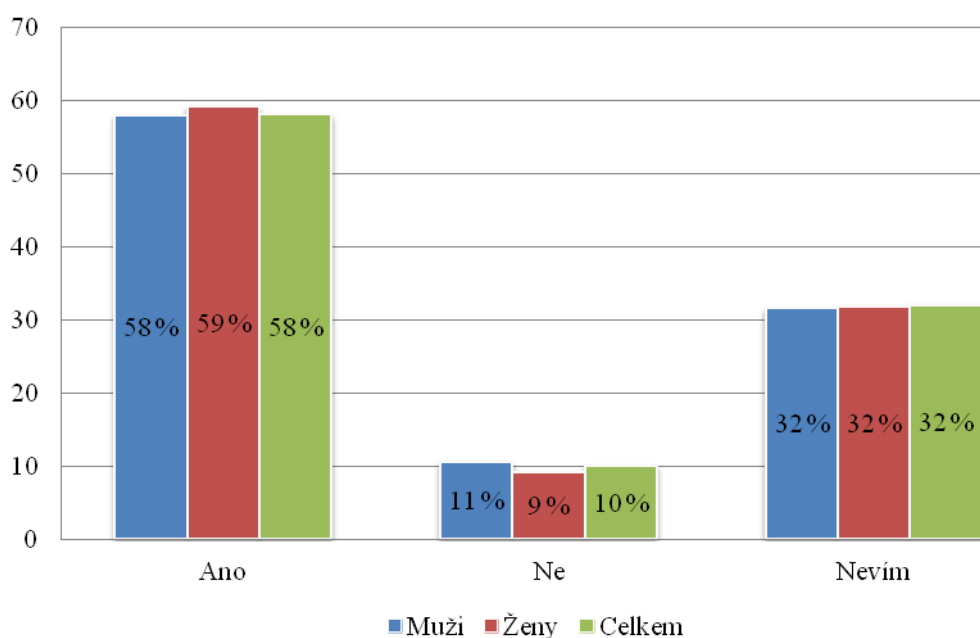

na vedení tohoto programu jsem byla proškolená v rámci kurzu – edukačně – stimulační program).

Tab. a graf č. 8 Zájem o zavedení edukačně – stimulačního programu pro předškoláky ze strany rodičů

Pohlaví	Zavedení edukačně - stimulačního programu		
	Ano	Ne	Nevím
Muži	11	2	6
Muži (%)	58	10	32
Ženy	13	2	7
Ženy (%)	59	9	32
Celkem (%)	58	10	32

Edukačně - stimulační program (%)

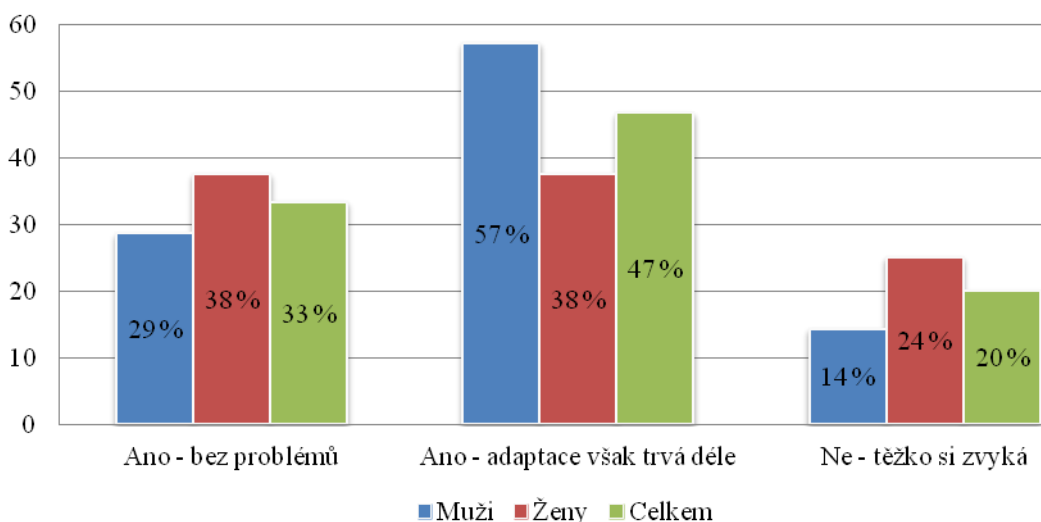

Dvě poslední otázky (ot. č. 16 a 17) v dotazníkovém šetření byly určeny pouze pro rodiče předškolních dětí ve věku 5 – 7 let (tráví v MŠ poslední rok před nástupem do ZŠ). Tudíž je počet respondentů snížen na 15 osob (7 mužů, 8 žen). Tyto otázky se zabývají sociabilitou a chováním předškolních dětí. Ot. č. 16 jsem věnovala adaptaci předškolních dětí na nové prostředí.

Tab. a graf č. 9 Adaptace starších předškoláků (5 – 7 let) na nové prostředí

Pohlaví	Adaptace dítěte na nové prostředí		
	Ano - bez problémů	Ano - adaptace však trvá déle	Ne - těžko si zvyká
Muži	2	4	1
Muži (%)	29	57	14
Ženy	3	3	2
Ženy (%)	38	38	24
Celkem (%)	33	47	20

Adaptace předškoláků (%)

Z pohledu respondentů je adaptace předškolních dětí na nové prostředí optimální – dle jejich názoru některým dětem nepůsobí adaptace na nové prostředí vůbec žádné problémy či potíže (33 %), větší část dětí (47 %) se také adaptuje, ale trvá jim to delší dobu a zbytek dětí (20 %) si dle respondentů těžko zvykají na nové prostředí. Přitom rychlá schopnost adaptace je vysoce důležitá pro celý život člověka – neustále prožíváme nové situace, kterým se musíme naučit přizpůsobit, přijmout je za své anebo se je budeme snažit přetvořit.

Ot. č. 17 (není graficky znázorněno) se zabývá projevy chování a prožívání předškolních dětí ve společnosti. Respondenti se zamýšlí nad tím, zda se jejich dítě umí chovat požadovaným způsobem ve společnosti či skupině vrstevníků. Více jak polovina respondentů (53 %) odpověděla, že ano; 20 % neumí chování svých dětí posoudit; 13 % pozoruje u svých dětí odmlouvavý postoj vůči dospělým (rodičům či učitelům MŠ); 7 % si myslí, že jejich děti nezvládají základy slušného chování (zdravení, požádání či

poděkování – musí být ze strany rodičů neustále připomínáno) a 7 % se domnívá, že se jejich dítě chová odmítavě a nechce půjčovat hračky svým kamarádům.

Projevy chování a prožívání se většinou usměřují až v průběhu docházky do 1. třídy ZŠ, kdy dítě vymění hru za učení a práci.

4.3 Závěry výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit zájem rodičů (respondentů) o docházku dětí do MŠ, o předškolní vzdělávání a školní zralost dětí, také jsem se zaměřila na působení různého prostředí na děti a na pozitivní vzory v rodině i ve společnosti.

Hypotéza 1: Rodiče považují za důležitější docházku dětí do MŠ již od 3 let věku dítěte, než docházku pouze v posledním roce před vstupem do 1. třídy ZŠ.

Výzkumem se **potvrdila hypotéza**, že docházka dětí do MŠ je podle rodičů důležitá a to již od 3 let věku dítěte. Což znamená od počátku předškolního období. Celkem 73 % respondentů odpovědělo, že docházka do (navštěvování) MŠ v předškolním věku dítěte je důležitá; 20 % souhlasí s výrokem, že předškolnímu dítěti stačí, když do MŠ nastoupí až na poslední rok před vstupem do 1. třídy ZŠ; 7 % se přiklání k názoru, že docházka do MŠ není důležitá.

Hypotéza 2: Rodiče dnes projevují větší zájem o předškolní vzdělávání a školní zralost svých dětí než tomu bylo dříve.

Z výsledků mé práce je jasně dáno, že předškolní vzdělávání je pro rodiče důležité – vnímají ho jako nedílnou součást dětského života. Především v rámci brzkého nástupu matky zpět do práce, je vnímána MŠ jako nejlepší alternativa a má vysoký podíl na výchově jedince. Většině rodičů by ani nevadilo, kdyby bylo předškolní vzdělávání určené ze zákona (alespoň poslední rok docházky před nástupem do ZŠ) – především kvůli přípravě na 1. třídu ZŠ. MŠ podle respondentů doplňuje rodinnou výchovu a plnohodnotně připravuje dítě na školní docházku.

Rodiče mají podstatné znalosti v oblasti školní zralosti dětí, dbají však na doporučení a rady MŠ či ZŠ – než se sami se svým dítětem vypraví do PPP. Zvýšený zájem rodičů je patrný i z odpovědí u ot. č. 10 či u ot. č. 15 – zde rodiče uvedli svůj zájem o vznik edukačně – stimulačního programu, ve kterém se rodičům zaručuje prohloubení znalostí o předškolním vzdělávání a školní zralosti. **Hypotéza se potvrdila.**

Hypotéza 3: Více rodičů si uvědomuje potřebu působení rozmanitého prostředí na rozvoj sociálních vztahů dítěte, než rodičů, kteří toto působení omezují jen na vliv rodiny.

Tuto **hypotézu potvrzují** výsledky ot. č. 11 – 85 % respondentů uznává, že na děti působí vliv i jiného prostředí (jiných činitelů), než rodiny a díky tomu se dítě plnohodnotně rozvíjí a má usnadněnou adaptaci na nové prostředí, zvyšuje si komunikační schopnosti, zapojuje se do kolektivu a především poznává samo sebe.

K **potvrzení této hypotézy** dochází i v ot. č. 2, kde většina všech respondentů určila, že v současné době je úkolem MŠ doplňovat rodinnou výchovu.

Hypotéza 4: Děti jsou více ovlivňovány pozitivními vzory (rodina, vrstevníci, ostatní dospělí, učitelé MŠ...), než negativními vzory.

Z výsledků ot. č. 6 je patrné, že trávení volného času rodin je nadmíru dostačující, pestré a má pozitivní vliv na utváření vzorů v rodině i ve společnosti. Rodiče prostřednictvím různých společných aktivit či činností působí na dítě, které se s daným chováním rodičů snaží identifikovat. Společné trávení volného času (v rámci mého výzkumu), působí kladně – rodiče se snaží dítěti věnovat, předávat mu dostatek zkušeností a krásných společných zážitků.

Prohlubování kamarádských (vrstevnických) vztahů působí na dítě pozitivně, zvláště když rodič či daná společenská skupina vztah podporuje a dává dítěti najevo, že má také dostatek kamarádů a přátel. Děti někdy potřebují popostrčit či pomoci při zapojení do společenských (kamarádských) vztahů. Je tedy důležité, aby jim rodina (rodiče) nebránili ve styku s vrstevníky (kamarády) a ostatními dětmi.

Na tuto hypotézu má vliv především ot. č. 14, která se zaměřuje na pozitivní vzory v okolí (prostředí) jedince. Respondenti zde stanovili, zda jsou v nějaké oblasti lidské společnosti u jejich dětí problémy. 83 % z nich odpovědělo, že na jejich děti působí dobré/pozitivní vzory; 7 % nachází problémy ve vrstevnických skupinách; 4 % v sousedských vztazích; 3 % v rodinném prostředí (v důsledku uspěchané doby – stres, nervozita) a 3 % tuto otázku nedokáží objektivně posoudit.

Projevy chování a prožívání předškolních dětí ve společnosti jsou ovlivněny vzory ze společnosti či z rodiny, se kterými se jedinec ztotožňuje. Více jak polovina respondentů (53 %) odpověděla, že se jejich dítě projevuje požadovaným chováním, což je také důsledkem působení pozitivních vzorů. **Hypotéza se potvrdila.**

Závěr

Zvolené cíle, které jsem si ve své práci určila (v teoretické i v praktické části), jsem dle svého názoru splnila a zpracovala.

Zpracování práce mi dalo velkou zkušenost a to jak při zpracování teoretické části, která byla z větší části opakování a prohlubování již dosažených znalostí, tak i po stránce praktické, výzkumné. Každý den si uvědomuji a i potvrzuji, jak důležité je v mém povolání učitelky naučit se dobře působit (jak na děti, tak i na rodiče), být dobrý vzor, předávat své znalosti, dovednosti a zkušenosti, vnímat rodiče a děti jako rovnocenné partnery a snažit se vychovávat z dětí slušné a poctivé lidi (předávat jim lásku a úctu k druhým lidem).

Jak jsem psala již v úvodu své práce, poznatky sociální pedagogiky mají velký význam i v oblasti jejich využívání ve vztahu k předškolnímu období (věku). Jedná se o kladné působení na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny dětí, o výchovu a pomoc rodinám s problémovými dětmi a o prevenci dětí před rizikovými vlivy. Návaznost sledávám např. v pozitivním vlivu na matky samoživitelky, omezením negativních sociálních a společenských vlivů na děti, vliv na rodiny při využívání společného volného času, nabídka pomoci při krizové situaci rodiny i dětí, podpora vrstevnických vztahů, zkvalitnění vztahů v rodině (mezi manželi navzájem, mezi rodičem a dítětem a mezi dětmi – sourozenci navzájem), zpevnění a prohloubení rovnocenného vztahu rodič=učitel=dítě.

Téma předškolního vývoje (období) dítěte je dosti obsáhlé. Proto by bylo dobré detailněji prozkoumat dílčí části tohoto tématu nebo se v rámci výzkumu zaměřit na určitou věkovou hranici předškolních dětí.

„Na dobrém začátku všechno záleží.“

Jan Amos Komenský

Resumé

Tato bakalářská práce se zabývá rozdílem mezi chlapci a děvčaty v sociabilitě, chování a školní zralosti u předškoláků. Práce je rozdělena na teoretickou část a empirickou část.

V teoretické části je v první kapitole definován vývoj dítěte v předškolním období, pohled na základní vývojové teorie a popis oblastí rozvoje předškolního dítěte. Druhá kapitola se věnuje tématu školní zralosti, školní připravenosti, školní nezralosti a odkladu povinné školní docházky. Třetí kapitola rozvíjí tematiku sociability a projevů chování předškolních dětí.

Empirická část se zabývá výzkumem, který měl zjistit názory rodičů na předškolní vzdělávání jejich dětí (docházka do MŠ, neverbální komunikace, využití volného času, výchovné vlivy atd.). Výzkum probíhal formou dotazníků rozdaných mezi rodiče předškolních dětí z MŠ Žďárec.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá rozdíly mezi chlapci a děvčaty v sociabilitě, chování a školní zralosti u předškoláků. Také pomáhá vysvětlit důležité změny, které probíhají ve vývoji předškolního věku (období). Více se rozepisují o školní zralosti a nezralosti, protože mi je toto téma velmi blízké.

Hlavním cílem práce je zjistit a popsat názory rodičů na různé aspekty předškolního vzdělávání, na docházku dětí do MŠ, na trávení společného volného času, na výchovné vlivy, na rozdílnost ve vývojové zralosti chlapců a děvčat, na vliv vzorů atd.

Klíčová slova

Školní zralost, sociabilita, předškolní dítě, chování, edukačně – stimulační program, vývojový rozdíl, fyzická zralost, emocionální a sociální zralost, psychická zralost, školní připravenost;

Annotation

The bachelor thesis deals with the differences among boys and girls in sociability, behaviour and school maturity in the group of pre-schoolers. It helps to explain the important changes in development during the pre – school period as well. I am focused more on school maturity and immaturity because this topic is very close to me.

The main aim of the thesis is to find out and describe parents' opinions on various aspects of preschool education, on children's attendance to the nursery school, on spending their free time together, on educational influences, on differences in development of boys' and girls' maturity, on the impact of role models etc.

Keywords

School maturity, sociability, pre-school child, behaviour, educationally – stimulating programe, diference of development, physical maturity, emotional and social maturity, mental maturity, school preparedness;

Seznam použité literatury

Legislativa

1. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, v platném znění.

Literatura

2. BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku: Co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2007. 212 s. ISBN 978-80-251-1829-0.
3. BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost: Co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2010. 100 s. ISBN 978-80-251-2569-4.
4. ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. 1. vyd. Brno: DOPLNĚK, 2000. 378 s. ISBN 80-7239-060-0.
5. ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7.
6. ČECHOVÁ, V., ROZSYPALOVÁ M. *Obecná psychologie: učební text pro zdravotnické školy*. 5. vyd. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2001. 105 s. ISBN 80-7013-343-0.
7. DOŇKOVÁ, O., NOVOTNÝ, J. S. *Vývojová psychologie pro sociální pedagogy*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009. 141 s.
8. GILLERNOVÁ, I. a kol. *Slovník základních pojmů z psychologie*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2000. 80 s. ISBN 80-7168-683-2.
9. JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita: Vývoj a úskalí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 288 s. ISBN 978-80-247-2284-9.
10. KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 200 s. ISBN 978-80-247-1568-1.
11. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.

12. MONTESSORI, M. *Absorbující mysl: vývoj a výchova dítěte od narození do šesti let*. 1. české vyd. Praha: Nakladatelství světových pedagogických směrů, 2003. 197 s. ISBN 80-86-189-02-3.
13. PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J. a kol. *Akademický slovník cizích slov: A - Ž*. 1. vyd. Praha: ACADEMIA, 1998. 834 s. ISBN 80-200-0607-9.
14. RADAVAN, E., VAVŘÍK, M. *Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009. 57 s.
15. ŘÍČAN, P. *Cesta životem: vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. 390 s. ISBN 80-7367-124-7.
16. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 468 s. ISBN 80-246-0956-8.
17. ZELINOVÁ, M. *Hry pro rozvoj emocí a komunikace: koncepce a model tvořivé humanistické výchovy*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. 144 s. ISBN 978-80-262-0036-9.
18. ŽÁČKOVÁ, H., JUCOVIČOVÁ, D. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. Praha: D+H, 2008. 48 s. ISBN 978-80-903869-3-8.

Časopisy

19. DRTILOVÁ, J. Psychologie a výchova: Klíčové období života dítěte. *DĚTI A MY*. 1997, č. 1, s. 16-17.
20. KRAMULOVÁ, D. Rozvíjíme lidské vztahy: Holky se neperou a kluci nepláčou. Nebo je to jinak?. *Informatorium: časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD*. 2008, roč. 15, č. 8, s. 19. ISSN 1210-7506.
21. PALATINOVÁ, A. Rozvíjíme lidské vztahy: Vstup do světa jiných lidí. *Informatorium: časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD*. 2007, roč. 14, č. 6, s. 12. ISSN 1210-7506.

Další zdroje

22. Vlastní soukromé zápisky z přednášek Vývojové psychologie (Střední škola Lomnice a Vyšší odborná škola Olomouc).
23. Osobní zápisky ze školení – Školní zralost a školní připravenost (Blansko, jaro 2011).

Internetové zdroje

24. <http://www.rodina.cz/clanek203.htm> [cit. 2012-01-25]
25. <http://rudolfkohoutek.blog.cz/0812/vnimani-a-jeho-zavady-a-poruchy>
[cit. 2012-01-25]
26. http://www.psychodiagnostika-sro.cz/cz/Katalog_popis.asp?kod=552&ZozArg=1&Kateg=1 [cit. 2012-01-25]
27. <http://www.msmt.cz/dokumenty/novela-skolskeho-zakona-vyklady-a-informace>
[cit. 2012-02-05]

Seznam příloh

Příloha č. 1 – dotazník

Příloha č. 1

Dotazník

Dotazník obsahuje otázky týkající se Vašeho vztahu k předškolním dětem a pedagogům předškolního vzdělávání, zralostí (fyzická, psychická, sociální a emocionální) a vývojových rozdílů u předškoláků, výchovy a působení vzorů na děti (rodina, kamarádi i učitelé) a edukačně-stimulačního programu pro předškoláky. Jeho vyplnění by Vás nemělo stát více jak 15 minut času. Prosím Vás proto, abyste si těchto 15 minut našli a pomohli mi tuto velice zajímavou problematiku prozkoumat.

Dotazník je anonymní, jeho výsledky budou využity výhradně pro potřeby bakalářské práce a údaje v něm zjištěné budou považovány za důvěrné.

Za Váš čas a pozornost předem děkuji.

Nejprve však prosím odpovězte na následující otázky (popř. odpovědi zakroužkujte):

Věk:

Pohlaví: Žena   Muž

Počet dětí:

Mám doma dítě předškolního věku (5 - 7 let):   a) ano   b) ne

Je podle Vašeho názoru důležité, aby dítě předškolního věku navštěvovalo MŠ:

a) ano   b) ne   c) pouze v posledním roce před vstupem do školy

1. Navštěvoval/a jste v dětství mateřskou školu?

a) ano   b) ne

2. Zakroužkujte z níže uvedených tvrzení ta, s nimiž souhlasíte:

a) v minulosti měli hlavní slovo učitelé/ky (kárali a radili při výchově rodičům)

b) v minulosti bylo dítě pasivním objektem, který měl pedagog zušlechtit a „opracovat“

c) v dnešní době mají všichni účastníci v MŠ rovnocenný vztah (rodič=dítě=učitel)

d) v současnosti je úkolem mateřské školy doplňovat rodinnou výchovu a plnohodnotně připravit předškolní dítě na školní docházku

e) můžete vyjádřit i svůj vlastní názor (zda vidíte nějaké rozdíly v práci či v působení učitelů/ek MŠ v době, kdy jste ji navštěvovali vy a dnes?)

.....
.....
.....

3. Počet soukromých předškolních zařízení, která se snaží konkurovat státním mateřským školám stále roste. Pokud byste si mohli vybrat, jaké instituci dítě svěříte? (bez ohledu na finanční stránku Vaší rodiny)

a) soukromá MŠ

b) státní MŠ

c) nezáleží na tom

4. Počet rozvodů, kdy je dítě většinou svěřeno do péče (výchovy) matce se neustále zvyšuje. Myslíte si, že i matka samoživitelka může na dítě plnohodnotně výchovně působit?

a) ano

b) ne

c) nedokáži posoudit

5. Jaké neverbální (neslovní) prostředky komunikace používáte ve své rodině? (např. pohazení, oční kontakt, úsměv, pokyvování hlavou, zamračení, klepání prsty o stůl, uhýbání pohledu, mnutí rukou, jemné poplácání po zádech, pokrčení ramen, milý tón hlasu, postrčení, uhýbavý pohled, křik, objetí, výhružné zvednutí ukazováčku...)

.....
.....
.....

6. Nepředstavitelně velké změny do života a výchovy přinesl technický pokrok, především televize, rozhlas (rádio) a počítač, které vyplňují volný čas členů rodiny. Vyjmenujte alespoň šest aktivit, které v rodině provozujete společně

d) rodiče, vychovatelé i učitelé projevují rozdílný přístup k chlapcům a dívkám (většinou nevědomě)

e) nevím

f) jiné (vypište): .....

11. Domníváte se, že vývoj předškolního dítěte je ovlivněn především rodinnou výchovou?

a) ano, jedine rodinnou výchovou   b) ne, působí i jiní činitelé   c) nevím

12. Podporujete kamarádké vztahy svých dětí (nejen v kolektivu dětí – v MŠ, ale i v domácím prostředí – např. sousedské návštěvy, společné výlety či hry na dětských hřištích)?

a) ano   b) ne

c) chtěl/a bych, ale nemám tolik času

13. Naši politici se neustále zamýšlí nad povinnou docházkou předškolních dětí do MŠ. Což by znamenalo, že rodiče budou mít ze zákona povinnost dát dítě předškolního věku do MŠ (na jeden rok). Jaký je váš názor?

a) ano, pro dítě předškol.věku je navštěvování MŠ vysoce důležité (pro plnohodnotný rozvoj všech dovedností a znalostí)

b) ne, domnívám se, že záleží pouze na rozhodnutí či názoru rodičů a vláda by se jim do toho neměla plést

c) nemám vyhraněný názor

14. Myslíte si, že má Vaše dítě ve svém prostředí dobré/pozitivní vzory pro svůj kladný individuální vývoj – např. v rodině, sousedství, u kamarádů, učitelů/ek MŠ, ...? (pokud odpovíte NE, tak prosím vyberte či dopište, v jaké oblasti se vyskytuje problém)

a) ano

b) ne, problémy v rodinném prostředí

- c) ne, problémy v sousedských vztazích
- d) ne, problémy ve vrstevnických skupinách
- e) ne, problémy v působení MŠ
- f) ne, ...

15. V této době se hodně rozšiřují edukačně – stimulační programy pro předškoláky (především prostřednictvím tzv. nultých tříd při ZŠ). Měli byste o tento program zájem i ve Vaší MŠ (program by vedla proškolená učitelka z MŠ)?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

(otázka č. 16 a 17 – určena pouze pro rodiče dětí předškolního věku 5 – 7 let!)

16. Domníváte se, že se Vaše dítě lehko adaptuje (přizpůsobí) na nové prostředí?

- a) ano, nepůsobí mu to žádné potíže
- b) ano, ale adaptace mu trvá delší dobu
- c) ne, těžko si zvyká na nové prostředí

17. Projevuje se Vaše dítě požadovaným způsobem chování a prožívání ve společnosti - ve skupině vrstevníků? (pokud odpovíte NE, tak prosím vyberte či dopište, v jaké oblasti se vyskytuje problém – můžete vybrat i více oblastí)

- a) ano
- b) ne – nezvládá základy slušného chování (pozdravit, požádat o něco a poděkovat, omluvit se, přiměřeně stolovat...)
- c) ne – nechce půjčovat hračky svým kamarádům
- d) ne – projevuje se agresivně vůči svým vrstevníkům či dospělým
- e) ne – nedokáže (nechce) se domluvit a neumí naslouchat

f) ne – odmlouvá dospělým (rodičům či učiteli/ce MŠ)

g) ne – neprojevuje lásku k ostatním dětem

h) ne – .....

i) neumím posoudit